

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ NA LOKÁLNÍ ÚROVNI

Vypracoval: Ladislav Michalík
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka Ph.D.

České Budějovice 2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „prevence sociálně patologických jevů na lokální úrovni“ vypracoval samostatně a použil pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zák. č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to ve zkrácené podobě - Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českém Krumlově dne 7. března 2015

Podpis.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Miroslavu Procházkovi Ph.D., za trpělivost, cenné rady, vstřícný přístup a hlavně čas, který mi věnoval.

ABSTRAKT

Výskyt sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v naší společnosti patří mezi ožehavá témata dnešní doby. Ve své bakalářské práci jsem se zaměřil na problematiku a výskyt těchto společensky nežádoucích jevů. Z důvodu mého profesního působení, jsem za výzkumnou lokalitu zvolil Český Krumlov. Cílem výzkumu bylo zjištění výskytu sociálně patologických jevů v Českém Krumlově a analýza systému prevence těchto jevů (institucí podílejících se na preventivních opatřeních, tvorba preventivních programů a jejich realizace, dostupnost a součinnost institucí podílejících se na realizaci preventivních opatřeních).

Bakalářská práce je rozdělena do osmi kapitol. Teoretická část bakalářské práce v první kapitole vymezuje základní pojmy – společenské normy, sociální deviace, sociální sankce, sociální kontrola, sociálně patologické jevy. Ve druhé části popisuje podrobný přehled vybraných sociálně patologických jevů. Třetí část je věnována příčinám vzniku a možnostem prevence těchto jevů. Čtvrtou kapitolou je uvedení cílů praktické práce, ve které jsou stanoveny výzkumné otázky a způsob výzkumného šetření. Pátou částí této práce jsou výsledky kvalitativního výzkumu. Šestou kapitolou je diskuse nad získanými validními daty, prostřednictvím kterých byl zjištěn výskyt sociálně patologických jevů a způsoby, jak se jednotliví účastníci v rámci své profese podílejí na realizaci programů prevence ve vybrané lokalitě.

Sedmou kapitolou je závěr, ve kterém je shrnuto, jakým způsobem je možné zlepšit prevenci sociálně patologických jevů v našem městě, v čem jsou nedostatky a jaká řešení jsou možná. Osmou kapitolou jsou použité zdroje.

V průběhu výzkumu bylo objeveno několik nedostatků. Konkrétně ve dvou rovinách je dle zjištění, co napravit. V první řadě se jedná o vzdělání, konkrétně vzdělávání pracovníků ve službách zabývajících se prevencí a následně o systém financování ze státních a evropských zdrojů.

Výsledky této bakalářské práce mapují současnou situaci v oblasti patologických jevů v Českém Krumlově a mohou být podkladem pro další výzkumy v této oblasti.

ABSTRACT

Appearance of pathological behaviour in children and youngsters is considered in our society as one of the delicate subjects of our time. In my bachelor thesis I have focused on the issue and existence of these unwanted phenomena. Due to my profession the place of my study I have chosen is Český Krumlov. The aim of my research was detection of the pathological behaviour in Český Krumlov and analysis and development of the system of prevention of these phenomena (including institutions that participate on preventive conditions, creation of preventive programs and their realization, accessibility and collaboration of institutions that work together).

My bachelor thesis is divided into eight chapters. The first theoretical part is concentrating on definitions of the basic terms - social norms, social deviations, sanctions, control and socially pathological phenomena. The second part lists and describes in detail different types of pathological behaviour. The third part is dedicated to causes of this behaviour and possibilities of prevention. The fourth presents the goals of practical work where the questions and the procedure of the research are fixed. The fifth shows the result of the research. The sixth is discussion about the discovered data thanks to which the pathological phenomena was found and about the ways how to prevent them. Each participant develops program of activities that help in this matter.

The seventh chapter is conclusion where different possibilities of how to prevent the pathological behaviour, requirements and possible solutions are enumerated. The eighth lists all the resources.

During the research some deficiencies were discovered. There are precisely two areas where the improvement is necessary. First the education of workers who help with the prevention and the second is the system of financing from the state and european resources.

The results of my bachelor work map the current situation of the presence of pathological behaviour phenomenon in Český Krumlov and can be used as a basis for further research in this area.

OBSAH

ABSTRAKT	4
OBSAH	6
ÚVOD	8
1 ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ POJMŮ	10
1.1 Společenské normy a sociální řád	10
1.1a Socializace	10
1.1b Anomie	11
1.2 Sociální deviace	11
1.3 Sociální sankce	13
1.4 Sociální kontrola	14
1.5 Sociálně patologické jevy	15
2 PŘEHLED VYBRANÝCH SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	17
2.1 Záškoláctví	17
2.2 Šikana	19
2.3 Drogy a drogová závislost	21
3 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	25
3.1 Realizace prevence v praxi	25
3.2 Prevence realizovaná z hlediska institucí	25
3.3 Prevence z hlediska příjemce	27
3.4 Programy prevence záškoláctví	28
3.5 Primární prevence drogové závislosti	28
3.5.1 Sekundární prevence drogové závislosti	28
3.5.2 Terciární prevence drogové závislosti	29
3.6 Prevence šikany	30
4 METODOLOGICKO PRAKTICKÁ ČÁST	32

4.1 Cíl praktické práce	32
4.1.1 Výzkumné otázky	32
4.1.2 Výzkumné šetření	32
4.1.3 První etapa	33
4.1.4 Charakteristika výzkumného vzorku	33
4.2 Prezentace a analýza institucí a organizací v Českém Krumlově	34
4.2.1 Město Český Krumlov	34
4.2.2. Policie ČR	35
4.2.3 Probační a mediační služba	35
4.2.4 Středisko výchovné péče Spirála – SVP SPIRÁLA Český Krumlov	36
4.2.5 Pedagogicko-psychologická poradna	37
4.2.6 Městský úřad Český Krumlov	38
4.2.7 Městská policie	40
4.2.8 ICOS Český Krumlov o.p.s.	43
4.2.9 KOCERO o.p.s. Český Krumlov – Komunitní centrum Rovnost	44
4.2.9 Centrum pro pomoc dětem mládeži o.p.s., Český Krumlov	44
4.3 Závěry první etapy výzkumu	48
4.3.1 Druhá etapa výzkumu	48
4.3.2 Polostrukturovaný rozhovor	48
4.3.3 Seznam otázek pro polostrukturovaný rozhovor:	49
5 VÝLEDKY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU	50
5.1 Závěr druhé etapy	64
6 DISKUSE	65
7 ZÁVĚR	68
8 POUŽITÉ ZDROJE	70
8.1 On-line zdroje:	71

ÚVOD

Hektická doba, ve které žijeme, je plná zvrátů, nároků a nejistoty. Společnost prochází změnami, které jsou pro mnohé jen stěží únosné. Rozvrácené hodnotové žebříčky a důraz na výkon jedince nesou své neblahé plody.

Obzvlášť se tyto změny dotýkají dětí a mládeže. V časech minulých nebyly děti vystavovány nástrahám, se kterými se dnes běžně setkávají. Nezaměstnanost a rozvodovost rodičů jsou situace, které děti jen velice těžko zvládají bez následků. Množství informací, které musí dnešní děti zpracovávat, vede k pocitu beznaděje a pochybování o vlastních schopnostech. V období dospívání vede tento stav často k obavám a starostem o další uplatnění se jednotlivce ve společnosti. Podle mého názoru mnohdy z tohoto důvodu pramení u mladých lidí potřeba vzdorovat společnosti a začít si vymáhat své místo v komunitě způsoby, které jsou často pro většinovou společnost neakceptovatelné. Ať se jedná o experimentování s alkoholem či drogami, záškoláctví, či jiné sociálně patologické jevy, téměř vždy se jedná o způsob vyčlenit se, nebo na sebe nějakým způsobem poukázat. Proto je důležité, aby byly programy prevence kvalitní a odborně zajištěné.

Důvodem výběru tohoto tématu, kterým je prevence sociálně patologických jevů na lokální úrovni, je skutečnost, že již čtrnáct let pracuji v sociálních službách. Náplní mé práce je vedení nízkoprahového zařízení pro děti a mládež, kde se často setkávám s různými projevy jak rizikového chování, tak i s projevy sociálně patologickými. Vzhledem k zaměření činnosti nízkoprahového zařízení se prevenci sociálně patologických jevů pochopitelně věnujeme také. Abych mohl začít odborně zkoumat situaci a provádět výzkum, musel jsem na základě studia odborné literatury a dalších zdrojů (internet, analýza materiálů poskytovatelů sociálních služeb) získat vhled do problematiky a přehled o některých pojmech týkajících se prevence sociálně patologických jevů. Vzhledem k osobním zkušenostem a studiu sociální pedagogiky se mi uceluje obraz problematiky sociálně patologických jevů v naší společnosti. Díky výběru tohoto tématu, jsem měl možnost zmapovat výskyt sociálně patologických jevů v Českém Krumlově a zjistit, jaké organizace a instituce se v tomto městě věnují programům prevence. Podařilo se mi získat celkový obraz o poskytovaných

programech prevence v Českém Krumlově a o organizacích a institucích, které tyto programy realizují.

Při psaní této bakalářské práce jsem získal mnoho nových poznatků a věřím, že se nejenom mně budou hodit v dalším profesním životě.

1 ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ POJMŮ

V každé lidské společnosti jsou pravidla, která jsou dodržována buď z důvodů jejich dlouhodobého přirozeného používání a nebo jsou dána úmluvou, řádem, či ve vrcholné formě zákonem. Vznik těchto systémů pravidel tkví nejenom ve společenském vývoji, ale vychází ze samotné podstaty bytí. Lidé měli a mají od počátku své existence tendence vytvářet z různých motivů a důvodů různá společenství, která slouží například k ochraně svého druhu, k zajištění přežití v nebezpečných situacích, k vzájemnému uspokojování dalších základních životních potřeb...

V každé takové společnosti se časem vyvine potřeba určit si jistá pravidla, zákony, bez kterých by společenství nebyla schopna existovat. Základem přijetí pravidel či zákonů ve společnosti je vzájemná dohoda o jejich přijetí a o jejich následném dodržování. Samozřejmou součástí systému pravidel je zároveň také systém postihování pro případy, kdy pravidla dodržována nebudou.

1.1 Společenské normy a sociální řád

V počátcích lidské existence se jednalo o vzorce chování, nepsané zvyky, tradice a různé návody. V době historicky bližší se jedná o předpisy, vyhlášky, různá varování, doporučení a soubory zákonů. V průběhu věků se řády a normy staly tím, na čem závisí existence lidské společnosti jako takové. Normy se stávají pro každého jednotlivce závaznými pravidly a jsou návodem pro řešení různých krizových situací, které se (i přes velkou snahu je eliminovat) často vyskytují. Z tohoto důvodu je nesmírně důležité začít si osvojovat pravidla již v raném věku.

1.1a Socializace

Od raného dětství se člověk učí, co je správné a co za jakých okolností může od ostatních očekávat. Tento proces se nazývá socializace. Jedná se o interakční proces, ve kterém se jedinec začleňuje do společnosti. V tomto procesu dochází prostřednictvím učení již od dětství k osvojování si základních návyků, jazyka, tradic, kultury... Tento primární socializační proces je do budoucna základním kamenem formování osobnosti. Základním činitelem primárního socializačního procesu je rodina, která má ve výchově dítěte nejzásadnější význam. Dalším neméně důležitým činitelem je nejbližší okolí dítěte (školka, škola, první kamarádi, sousedé, ad.), které ho zásadním způsobem do

budoucná ovlivňuje. Proces socializace člověka však neprobíhá pouze v dětství, ale pokračuje celý život ve všech sférách lidského života.

Socializační proces může jedince ovlivnit ve dvou rovinách:

a) v rovině pozitivní – kdy je úspěšný proces socializace završen samostatností jedince, který nepotřebuje kontrolu skupiny a je schopen se ve společnosti začlenit a stát se jejím plnohodnotným členem,

b) v rovině negativní – kdy proces socializace není zcela úspěšný a jedinec není schopen zvládat nastavené společenské normy. Může docházet k nerespektování potřeb druhých a k vyčleňování se ze společnosti.¹

1.1b Anomie

V moderním pojetí významu zavedl tento pojem Emile Durkheim, který popisuje tento stav jako nedostatek sociálních regulací, který nastává v případech, kdy nejsou předem přesně stanoveny normy a hodnoty ve společnosti.²

Na Durkheimovou teorii navazoval R. K. Merton, který se ve svých teoriích zabýval problematikou vzniku anomie ve vztahu mezi cíli, kterých chce jedinec dosáhnout a omezenými prostředky, jimiž disponuje k dosažení. Navrhl několik možností přizpůsobení se člověka této situaci (konformismus, ritualismus, únik, vzpoura, inovace). Vznik sociálních deviací je podmíněn existencí anomie.

1.2 Sociální deviace

Deviace je v obecném pojetí chápána jako jakákoliv odchylka od normální struktury či funkce a může se vyskytovat u kteréhokoli jevu v přírodě nebo společnosti.³

Sociální deviace označuje porušení nebo podstatnou odchylku od některé sociální normy nebo od souboru norem, které jsou většinou členů určité sociální skupiny nebo společnosti akceptovány. Sociologické pojetí deviace je podstatně širší než pojetí právní nebo etické. Sociologie pojmem sociální deviace označuje jakékoliv

¹ KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 6. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-102-2.

² PETRUSEK a kol. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

³ HRČKA, Michal. *Sociální deviace*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Základy sociologie. ISBN 80-85850-68-0. str.11

narušení (vybočení) z kterékoli sociální normy, tedy nejen normy sankcionované právně, nábožensky nebo morálně. Sociální deviace nelze ztotožňovat s trestnou činností (kriminalitou), která je pouze jednou z jeho forem, ani s protispolečenským chováním, i když většina forem sociálního chování pokládaných za deviantní tuto povahu obvykle má.⁴

Deviantní chování má většinou za následek společenskou reakci, která směřuje

- a) k ochraně společnosti,
- b) k nápravě devianta – provinilce,
- c) k varování každého, že odchylky nad určitou hranici nebudou společností tolerovány.⁵

Deviace má ve společnosti svou funkci. Její hlavní funkcí je definice společenských norem a jejich hranic. Pomáhá upevňovat vědomí nutnosti jejich dodržování, posiluje soudržnost a spolupráci jednotlivců i skupin, je impulzem pro jejich vývoj. Může upozorňovat na problémy ve společnosti atd.

V různých pramenech lze najít několik druhů dělení sociálních deviací. Mezi to nejzákladnější patří dělení na dva druhy deviací a to:

- a) pozitivní – např. genialita, abstinence atd.,
- b) negativní – např. rozvodovost, nadměrné pití alkoholu atd.⁶

Další dělení:

- a) primární a sekundární,
- b) formální a neformální apod.

Vzniká tedy otázka, co je příčinou vzniku sociální deviace? Zpravidla jde o řadu příčin, které se vzájemně kombinují a ovlivňují. Mezi příčinné faktory vzniku a projevu sociální deviace patří podle Urbana a Dubského:

- a) biologické faktory (genetické, endokrinní, malformace, fyziologické poruchy, nebo vývojové vady atd.),
- b) psychologické faktory (poruchy socializace, citová deprivace atd.),
- c) sociální faktory (vliv sociální skupiny, urbanizace, technologický pokrok atd.),

⁴ HRČKA, Michal. Sociální deviace. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Základy sociologie. ISBN 80-85850-68-0

⁵ URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Sociální deviace*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1.

⁶ Srov. Tamtéž str. 23

d) kulturní faktory (rozdílná normativní kritéria a rozdílné chování v různých kulturách, stigmatizace atd.).

Ne každý jedinec je ochoten či schopen chovat se tak, jak mu předepíše a určuje společnost. Existují jedinci, kteří neberou ohled na ostatní členy společnosti ani na důsledky svého chování a snaží se prosadit, pokud možno co nejrychleji a bez jakýchkoli výčitek.

Cílem tohoto nežádoucího a společensky nepřipustného jednání bývá uspokojení vlastních potřeb (biologických, sociálních, finančních apod.) nebo vyhýbání se nepříjemným a nežádoucím povinnostem, činnostem či pocitům.

Teoriemi vzniku, příčin a vlivu deviací se v minulosti zabývalo mnoho vědců a zkoumali je z mnoha úhlů pohledu. Mezi nejznámější patří Émile Durkheim a Robert K. Merton. Dále vznikaly různé směry, teorie či školy – Chicagská škola, teorie kultur a subkultur, teorie sociální kontroly, labelling, fenomenologický přístup atd.⁷

1.3 Sociální sankce

Termínem sankce označujeme všechny mechanismy, které vedou k posílení sociálních norem ve vědomí lidí prostřednictvím odměn, tzv. pozitivní sankce. Přestože i tyto sankce hrají poměrně důležitou roli při udržování a posilování sociálního konsensu ve společnosti, je s termínem sankce v sociologii daleko častěji pracováno v jeho druhém významu – ve významu negativní sankce, tj. trestu za porušení normy. Jak pozitivní, tak negativní sankce mohou mít různou míru formalizace. Uplatňování neformálních sankcí je důležitou součástí mezilidských vztahů a často mohou mít na lidské chování větší vliv, než mají formální odměny nebo sankce. Formální sankce jsou přesně definovaná pravidla a postupy (často v písemné podobě) pro aplikaci různých odměn a trestů v závislosti na normách společnosti a lidském chování.⁸

Podle nasměrování sankce tedy můžeme hovořit o její:

a) preventivní dimenzi (předcházení negativním jevům, podpora jevů žádoucích),

⁷ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace: (přehled sociologických teorií)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0279-2.

⁸ Srov. Tamtéž str. 10 – 11.

b) represivní dimenzi (dodatečné potrestání deviantů a potlačení nežádoucích projevů chování).

Druhy sankcí dle Urbana a Dubského⁹:

- a) pozitivní a negativní (odměna a trest),
- b) formální a neformální (povýšení, pokuta, úsměv, kritický pohled),
- c) represivní a restituční (trestní řízení, náhrada škody),
- d) vnitřní a vnější (výčitky svědomí, soud).

Udělování sankcí má primární význam pro prevenci sociálních deviací tím, že těmto jevům předchází a snaží se podporovat společnost v dodržování norem. Další význam existence sankcí je ten, že při provinění proti společenskému řádu dochází k potrestání pachatele a tím i potlačení nežádoucího jednání proti společnosti.

1.4 Sociální kontrola

Sociální kontrola představuje soubor prostředků, které mají regulovat stav společnosti jak v její stabilitě, tak v jejích proměnách.¹⁰

Termínem sociální kontroly rozumíme všechny mechanismy formální i neformální povahy, kterými se společnost chrání proti svým narušitelům v zájmu udržení sociálního konsensu. Toto udržení sociálního konsensu prostřednictvím institucí sociální kontroly je nezbytnou podmínkou fungování společnosti jak v období její relativní stability, tak i v období sociální změny. Neformální instituce sociální kontroly mohou představovat např. rodiče, sousedé. V této rovině pak má stěžejní význam proces socializace jedince, který neznamená nic jiného než oboustranný vztah mezi jedincem a společností, kdy hlavním funkčním problémem vztahu sociálního systému k systému osobnosti je osvojení si, rozvíjení a udržování přiměřené motivace k účasti na společensky uznávaných a řízených vzorech jednání v průběhu životního cyklu.

⁹ URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Sociální deviace*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1. str. 51.

¹⁰ KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 6. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-102-2. str. 137.

Společnost zase musí zpětně, prostřednictvím těchto vzorů jednání, přiměřeně uspokojovat nebo odměňovat své členy má-li její fungování ve formě systému trvale záviset na jejich výkonech.¹¹

1.5 Sociálně patologické jevy

S tímto termínem se poprvé setkáváme u Herberta Spencera na konci devatenáctého století, který tento pojem použil jako sociální paralelu biologických onemocnění. Émile Durkheim sociální patologii chápal jako vědu o způsobech chování odchýlných od stanovených norem.

Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.¹²

Stanovení, co je a co není patologické, se odvíjí od pojetí normality akceptované danou společností. Problém přesného vymezení patologického (patologičnosti) spočívá v tom, že nedokážeme přesně určit hranice sociální normy.

Oblasti výskytu sociálně patologických jevů jsou mezilidské vztahy, návyky, agresivita, sekty, kulty a jiná společenská uskupení, kriminalita, hráčství, sex, rasová problematika.

Rizikové chování je takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost. Tento pojem stále častěji nahrazuje dříve používaný termín sociálně patologické jevy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR uvádí devět projevů sociálně patologických jevů – rizikového chování:

- 1) záškoláctví
- 2) šikana

¹¹ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace: (přehled sociologických teorií)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0279-2., str. 10 - 11

¹² PETRUSEK a kol. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

- 3) drogy a drogová závislost
- 2) delikvence a kriminalita
- 4) syndrom CAN
- 5) poruchy příjmu potravy
- 6) patologické hráčství
- 7) xenofobie a rasismus
- 8) sekty
- 9) sexuální rizikové chování

2 PŘEHLED VYBRANÝCH SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

V této kapitole se věnuji několika vybraným druhům sociálně patologických jevů, které se dle dostupných informací a mých zkušeností vyskytují na Českokrumlovsku nejčastěji. Jedná se o záškoláctví, šikanu, drogy a drogovou závislost.

2.1 Záškoláctví

Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je to neomluvená absence žáka základní či střední školy. Záškoláctví může být spojeno s dalšími typy rizikového chování jako je např. zneužívání návykových látek, gambling, dětská kriminalita aj., které obvykle negativně ovlivňují osobnostní vývoj jedince. Změny sociálních poměrů odstranily staré příčiny záškoláctví, které spočívaly častěji v sociální oblasti. V minulosti mnohé rodiny (zvláště méně majetné) omezovaly školní docházku svých dětí, protože děti musely, převážně na vesnici, pomáhat při domácích pracích nebo z důvodu nedostatku financí.

Dnešní příčiny záškoláctví jsou zcela jiné. Záškoláctví je nejvýraznější formou odporu dítěte ke škole. Bývá spojováno s útekem dítěte z domova nebo toulkami. Nejčastěji je záškoláctví řazeno do asociálních poruch chování. Záškoláctví bývá často nepřiměřenou formou řešení konfliktních situací v rodině, ve škole či ve výchovných institucích, přičemž k němu mají sklon zejména děti, které se subjektivně cítí neúspěšné, nezařazené ve skupině nebo prožívají úzkost a strach v prostředí, ve kterém se pohybují (Metodický pokyn MŠMT *„K jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“* vydaným pod č.j. 10 194/2002 – 14).

Záškoláctví se řadí spolu s útekem z domova a toulkami k asociálním poruchám chování, zvláště tehdy pokud jsou vázány na starší školní věk. *„Mohou být až záležitostí patologickou, spadající do klinického obrazu některých nemocí“*.¹³

¹³ NOVOTNÁ, Marie a Marta KREMLIČKOVÁ. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele: (setkání speciálněpedagogická, sociálněpedagogická a pedagogickodiagnostická)*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85937-60-3. str. 47.

Možné příčiny vzniku záškoláctví :

Prvotní příčina záškoláctví vyplývá dle většiny autorů z rodinného či školního prostředí:

- 1) rodinné prostředí – vysoké nároky, přehnaná péče, rodinné hádky, nezáměr rodičů o dítě,
- 2) vliv školního prostředí – strach ze školy, šikana, negativní vztah se spolužáky, autoritou, slabý prospěch.

Dále můžeme záškoláctví dělit na:

1) skryté záškoláctví – dítě nechodí do školy, přesto že není zjevný důvod neúčastnit se výuky,

1a) s vědomím rodičů – z nějakého osobního důvodu nechají rodiče dítě doma,

1b) s klamáním rodičů – dítě lže o svém zdravotním stavu, přesvědčí rodiče a rodiče ho nechají doma,

2) zjevné záškoláctví – podle Vágnerové můžeme rozdělit do několika skupin:

2a) impulzivní záškoláctví – dítě předem neplánuje svou nepřítomnost ve škole, reaguje náhle, nepromyšleně, nebo odejde v průběhu vyučování (např. dítě potká na cestě do školy své vrstevníky, kteří mu řeknou, že dnes do školy nepůjdou a nabídnou mu, jestli nepůjde s nimi),

2b) účelové, plánované záškoláctví – dítě předem plánuje, že nepůjde na vyučování, a nebo se vzdaluje pod nejrůznějšími záminkami v době, kdy očekává zkoušení, nebo kdy má mít neoblíbený předmět, či neoblíbeného učitele.¹⁴

Podle Metodického pokynu MŠMT „*K jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví*“ vydaným pod č.j. 10 194/2002 – 14 jsou tyto instituce zabývající se řešením záškoláctví:

- zákonní zástupci
- základní škola
- orgán sociálně právní ochrany dětí – OSPOD
- obecní úřady a orgány pomoci v hmotné nouzi
- policie ČR

¹⁴ VÁGNEROVÁ, Marie, Jaroslav ŠTURMA a Petr KLÍMA. *Patopsychologie dítěte pro speciální pedagogii*. 2. přeprac. vyd., v SPN 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. str. 46.

- další instituce: pedagogicko - psychologická poradna, poradna pro rodinu, střediska výchovné péče, diagnostické ústavy, přestupková komise, atd.

2.2 Šikana

Šikana je těžkou poruchou vztahů skupinového organismu, který podlehl infekci. Nákaza vztahů má svůj zákonitý vývoj. Směřuje od zárodečné podoby tzv. ostrakismu k dokonalému pátému stádiu – totalitě.¹⁵

Několik základních faktů o šikaně

- Šikana znamená psychické, citové, společenské nebo fyzické zneužívání.
- Klíčovým rysem je vlastní vnímání situace: oběť se v tu chvíli cítí bezmocná.
- Kritickou otázkou je rozsah škody, která byla oběti šikany způsobená.
- Jak uvádí Kolář, je přibližně jeden z pěti žáků pravidelně šikanován a zhruba jeden z pěti pravidelně šikanuje ostatní.
- Agresor může a nemusí mít v úmyslu ublížit.¹⁶

Šikana se vyskytuje ve všech sociálních prostředích. Šikany se účastní jedinec nebo skupina. Pro útočníky je typické, že to jsou většinou starší jedinci, fyzicky zdatnější s nízkým sebevědomím.

Rysy šikany

Jak se dá poznat, že jde o šikanu a nikoli o pouhé kamarádké škádlení? Ani odborníci nejsou v přesném definování toho, co je a co není šikana, zajedno.¹⁷

Za základní rysy považuje nepoměr sil mezi agresorem a obětí, skutečnost, že agrese je cíl jednání a opakování agrese.

Čtyři hlavní typy šikany

1) Škádlení – verbální násilí. Je to nejnebezpečnější forma a často nejdéle probíhající forma šikany. Běžné škádlení se týká vzhledu, sexuality a sociálního přijetí. Hlavními typy škádlení jsou: nadávky, posměšky, slovní požadavky či hrozby, obtěžování po telefonu, formou SMS, e-mailem a pomocí jiných elektronických metod.

¹⁵ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X. str. 9.

¹⁶ FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2009. ISBN 978-80-249-1176-2. str. 24.

¹⁷ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-08-9. str. 15.

2) Vylučování ze skupiny – „vyloučení“ (ostrakismus), neboli vztahová šikana je založená na společenské manipulaci. Útočník může manipulovat skupinou a sám přitom vůbec nezasahovat – stačí mu, když použije k útoku na oběť společenskou strukturu. Cílem vyloučení je vytvořit skupinovou identitu, která se stane mocným nástrojem kontroly. Každý člen skupiny ví, že pokusí-li se oběť chránit, může přijít na řadu jako další. K ostrakismu patří následující metody: útočník předstírá přátelské chování k oběti a čas od času se obrací proti ní; když se oběť přiblíží, skupina si jí okázale nevšímá a točí se k ní zády; útočník něco oběti řekne a odejde dřív, než oběť stihne reagovat, pošklebování, výhružní gesta, výsměch a pitvoření se, vydírání a hrozby, odmítnutí sedět vedle oběti apod.

3) Fyzické napadání – fyzická šikana spočívá v pravidelném napadání někoho, kdo je slabší. Může jít o přímou agresi, např. bití, kopání a plivání, nebo o nepřímé útoky, pomocí gest, narážek, pronásledování či ničení a schovávání majetku oběti. K tomuto typu šikany se řadí: strkání, vrážení, kopání, štípání, fackování, tahání za vlasy a použití zbraní. Dále se jedná o krádeže učebnic, házením majetkem oběti po třídě, zavírání oběti do skříně, záměrná sabotáž domácích úkolů či práce na počítači.

4) Obtěžování – obvykle zahrnuje opakované dotěrné otázky, prohlášení nebo útoky týkající se sexu, pohlaví, rasy, náboženství či národnosti. Patří k němu: napadání dítěte sexuálními gesty, stahování kalhot před třídou, přímé či nepřímé poznámky o sexuální orientaci oběti, pronásledování ve škole i mimo školu.

Příčiny a důsledky šikany

Stejně jako jiné sociálně patologické jevy má i šikana své sociální příčiny. Psychologické výzkumy prokázaly, že skupina má velkou moc vylučovat a zneužívat ty, kteří jsou zranitelní nebo odlišní. V přírodě je to geneticky daný princip ochrany organismu, tzv. *přežije nejsilnější*. Je mnoho dalších faktorů ovlivňujících vznik šikany. Patří mezi ně již uváděný špatný výchovný styl, prezentace násilí médii a sociálním okolím (reklamy, počítačové hry, vraždy v televizi atd.). Na nárůstu agrese se také podílí moderní styl života (život ve městech, shon, stres, nedostatek pohybu atd.), dále také obecný pokles autority dospělých u mládeže (šikana pedagoga atd.), snaha vypadat dospěle, frustrace apod. Ale jako každé jiné příčiny, má i šikana své důsledky.

A v mnohých případech i dosti závažné. Jedinec si nese následky po celý svůj život. Na to, jak těžké následky budou, má vliv osobnost oběti, podpora, kterou poskytla škola a rodiče, reakce vrstevnické skupiny a agresorův styl.

Psychologické příznaky - úzkost, křeče v žaludku, pocení, depresivní myšlenky a tyto příznaky mohou vést až k těžkým úzkostným poruchám, odmítání školy, sociálním fobiím, naučené bezmoci, posttraumatické stresové poruše (flashbacky, mučivé sny, otupělost, odcizení...).

Oběť se může pokusit tyto stavy řešit únikem z reality pomocí alkoholu a omamných látek, čímž může dojít ke vzniku závislosti, nebo páchat delikty a jinou trestnou činnost a v krajním případě může dojít k rozhodnutí ukončit svůj život.¹⁸

2.3 Drogy a drogová závislost

Úvodem je na místě vysvětlit pojem droga. Jedná se o upravenou surovinu nerostného, rostlinného nebo živočišného původu, která je určena k výrobě léku, což znamená, že se jedná o látku, která pozitivně nebo negativně ovlivňuje organismus. Termín droga, který označuje omamnou, či psychotropní látku, vznikl nesprávným překladem anglického slova drugs – léky všeho druhu. Drogu, chápeme-li pod tímto termínem omamnou či psychotropní látku, můžeme definovat dvěma hlavními znaky:

1. Jedná se o látku, která má psychotropní efekt, tj. ovlivňuje nebo mění naše vnímání a prožívání reality. Změna se nejčastěji týká emočního (citového) prožívání. Jednotlivé látky vyvolávají charakteristickou změnu emočního stavu. Změna bývá obvykle příjemná, ale nemusí to být pravidlem.

2. Druhým nezbytným znakem pro to, abychom nějakou látku mohli označit jako drogu, je schopnost vyvolat závislost. Závislostní potenciál je také charakteristický pro každou látku. Některé vyvolávají závislost relativně snadno (například heroin), u jiných látek se závislost vyskytuje spíše výjimečně (kanabinoidy, LSD). Göhlert a kolektiv ve své knize uvádí různá dělení drog, od některých se v současné době

¹⁸ FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2009. ISBN 978-80-249-1176-2. str. 49.

upouští. Patří sem dělení na měkké a tvrdé drogy, legální a ilegální, stimulanty, sedativa, těkavé látky, opiáty apod.¹⁹

Mezi drogy můžeme zařadit čaj, kávu, nikotin, alkohol, konopí - marihuanu a jeho produkty (hašiš, hašišový olej aj.), kokain, pervitin, heroin, LSD, MDMA, houbičky-lysohlávky a různé muchomůrky, ředidla a rozpouštědla atd.

Důvodem k užívání drog většinou bývá jejich schopnost posunout hranice vnímání, změnit stereotyp všedních dní, či jak je v dnešní době naneštěstí moderní, zahnat nudu a pobavit se. Po užití se může člověk cítit vědomější, otevřenější, přátelštější a navíc má pocit, že může získat tajemný vhled do věcí a situací. Ne všichni si však uvědomují, že tyto na první pohled pozitiva bývají časem draze vykoupené a že drogy mají svou stinnou stránku ve formě sociálních propadů, nepříjemných vedlejších účinků a rizika vzniku závislosti.

Závislost je stav, při kterém absence látky nebo podnětu vyvolá v organismu fyzické či psychické obtíže.²⁰

Podle ICD 10 (mezinárodní klasifikace chorob) se za závislost pokládá, když byla během posledního roku splněna tato kritéria:²¹

- silné přání požívat psychotropní substance,
- snížená schopnost kontroly pokud jde o začátek, ukončení a množství požívané substance,
- užívání substance ke zmírnění abstinenčních syndromů,
- rozvoj tolerance,
- omezený úsudek o chování při zacházení se substancí,
- pokračující zanedbávání ostatních, dříve výše hodnocených zájmů,
- pokračující užívání substance přes dokázané škodlivé psychické, tělesné či sociální následky.

Pro vznik závislosti je charakteristická komplexnost příčin. Podílí se na něm droga (substance, osoba, práce, činnost), osobnost uživatele (psychický stav, fyzický stav, dědičnost apod.), prostředí, ve kterém se pohybuje a podnět vedoucí k závislosti.

¹⁹ GÖHLERT, Fr a Frank KÜHN. *Od návyku k závislosti: toxikomanie : drogy: účinky a terapie*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 2001. Pro zdraví. ISBN 80-7202-950-9. str. 9.

²⁰ Srov. Tamtéž str. 14.

²¹ Srov. Tamtéž str. 15

Někdo si z „hecu“ dá nějakou drogu s kamarády, někdo se snaží s pomocí drog vyřešit své problémy apod.

Se vznikem závislosti je spojena změna reaktivity centrální nervové soustavy a metabolismu. Díky těmto změnám dochází k adaptaci na cizí látky podávané tělu. Právě vlivem adaptace se musí množství užívané látky zvětšovat a dochází k tzv. toleranci. Při pravidelném užívání drog může dojít ke vzniku závislosti psychické, tělesné nebo kombinaci obojího (psychické i fyzické).

1. Psychická závislost – projevuje se neodolatelnou a neovladatelnou touhou po droze – craving - bažení. Dle Kaliny k němu přispívá mechanismus „pozitivního posilování“ a mechanismus nepříjemného odvykacího syndromu přispívá.²² Závislý je ochoten získat jí za jakoukoli cenu, právě ta je většinou spojena s delikvencí či pácháním trestných činů (prostituce, kuplířství, trestné činy na majetku, vydírání, vraždy apod.).

2. Tělesná závislost – projevuje se při absenci návykové látky a dochází k tzv. abstinenčnímu syndromu – bolesti hlavy, svalů, třes, pocení, dýchací obtíže, delirium, deprese, apod.

Užívání drog poškozuje zdraví a kvalitu života nejen uživatelů drog a jejich blízkých, ale v důsledku negativních zdravotních, sociálních, ekonomických a bezpečnostních dopadů, které s užíváním drog souvisejí, ohrožuje i zdravý vývoj celé společnosti.²³

Zajímavým zjištěním je postoj významných osobností k řešení drogové problematiky ve světě. Například bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan překvapil světovou veřejnost, cituji: *„Boj proti drogám nikam nevede, legalizujme je.“*

„Dosavadní metody boje proti drogám nepřinášejí žádné výsledky. Proto je na čase od nich upustit a drogy legalizovat.“ Annan vyzval, aby se společnost soustředila víc na veřejnou regulaci, prevenci a vzdělání. Jako dobrý příklad slouží zvyšování daní, omezení prodeje a efektivní kampaně proti kouření. *„Je čas uznat, že drogy jsou nekonečně nebezpečnější, když zůstanou výlučně v rukou zločinců, kteří se na veřejné*

²² KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. Str. 77.

²³ Srov. Tamtéž str. 78.

zdraví a bezpečnost vůbec neohlížejí,“ napsal v eseji publikované na webu německého magazínu Der Spiegel bývalý generální tajemník OSN z let 1997 až 2006 Kofi Annan.

3 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Prevence je předcházení nežádoucím jevům, nehodám, úrazům, nemocem aj. Jedná se o soubor opatření, která by měla bránit vzniku všech typů sociálního selhání – delikvenci, kriminalitě, užívání drog, prostituci, násilí v jakékoli formě apod. Tato opatření jsou zaměřena především na rizikovou mládež (hyperaktivní děti, děti s poruchami chování, týrané, zneužívané a zanedbávané děti z dysfunkčních patologických rodin, apod.), nezaměstnané, sociálně znevýhodněné občany, minoritní skupiny, narkomany, delikventy, atd.

Cílem preventivních programů by nemělo být jen omezení výskytu či absence sociálně patologických jevů, ale i snaha posílit sociální kompetence ohrožených dětí a mladistvých, prezentace zdravého životního stylu, ochrana zdraví, apod. Pro efektivní prevenci je potřeba spolupráce všech zainteresovaných složek a to státu, nestátních organizací, zdravotnictví atd.

24

3.1 Realizace prevence v praxi

V této kapitole se věnuji vybraným sociálně patologickým jevům a možnostem jejich prevence. Nejdůležitější je v této části primární prevence, kterou lze aplikovat u všech druhů sociálně patologických jevů.

Nejvýznamnější prostředek sociální prevence je výchova dětí v rodinách a ve školách. Preventivně mohou působit i nevládní organizace, sociální politika státu, fungování policejního a soudního aparátu a dalších institucí.²⁵

3.2 Prevence realizovaná z hlediska institucí

Prevence v rodině

Rodina patří mezi základní společenské instituce. Má nenahraditelný vliv na výchovu a rozvoj osobnosti jedince. Prvotní a nejdůležitější forma prevence probíhá

²⁴ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

²⁵ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2. str. 266.

v rodině. V počáteční fázi existence dítěte je hlavní díl zodpovědnosti za jeho vývoj právě na rodině. Rodina člověka učí co je společnost, jaká jsou pravidla soužití ve společnosti a jak se vyznat ve světě i v sobě samém. Pro zdravý rozvoj dítěte je důležitá funkční rodina. V každé funkční rodině by tedy měla platit určitá pravidla, díky kterým dítě poznává své místo v rodině a co za jakých okolností může od ostatních členů rodiny očekávat. Stanovují se hranice, normy, hodnoty. Pro další pozitivní vývoj dítěte je zásadní, aby rodina s dítětem trávila volný čas a pěstovala schopnost komunikace a zdravé sebevědomí. Díky každodenní vzájemné interakci mezi členy rodiny vzniká emoční vazba, která podporuje všestranný rozvoj dítěte a poskytuje mu zázemí, bezpečí a jistotu. Je důležité, aby dítě vědělo, že v případě problému existují blízcí, které může požádat o pomoc a kterým se může svěřit. Díky takto získané důvěře rodič ví, jak dítě tráví svůj volný čas, s kým se stýká a jak prospívá ve škole. Zájem o dítě je cesta k úspěchu při výskytu problému v životě dítěte.

Prevence ve škole

Další společenskou institucí, která zásadně ovlivňuje další vývoj jedince je škola. Ministerstvo školství vydává pro školy a školská zařízení metodická doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních v souladu se *Strategií prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy, Národní strategií protidrogové politiky, Strategií prevence kriminality* – všechny strategie vždy na příslušná období, § 29 odst. 1 a § 30 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 18 písm. c) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže: vymezuje aktuální terminologii, která je v souladu s terminologií v zemích EU a začlenění prevence do školního vzdělávacího programu a školního řád, popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka, definuje Minimální preventivní program, doporučuje postupy škol a školských zařízení (dále jen „školy“) při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže.

Primární prevence rizikového chování u žáků v působnosti MŠMT se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k rizikovým projevům v chování žáků

Aktivita škol jsou cíleně směřovány k prokazatelně efektivní specifické primární prevenci a eliminaci aktivit z oblasti neefektivní primární prevence. K rozpoznání a zajištění pomoci včasné intervence nebo krizové intervence.²⁶

Prevence v rámci komunity

Pracovní skupina komunitního plánování pro oblast prevence má za úkol věnovat se několika tématům, mezi něž patří:

- oblast bydlení,
- oblast zaměstnanosti,
- oblast vzdělání,
- oblast protidrogové prevence,
- oblast protidluhového poradenství,
- podpora společenské aktivizace osob vystavených procesům sociálního vylučování.²⁷

3.3 Prevence z hlediska příjemce

Strategie boje proti drogám musí obsahovat vyvážený přístup mezi prevencí a represí. Prioritami boje s drogami jsou:

- potlačování nezákonného trhu se stimulačními látkami amfetaminového typu
- zvýšení kontroly prekursorů a pomocných látek
- posílení mezinárodní spolupráce v oblasti postihování černého trhu, vyšetřování a soudnictví
- zvýšený boj proti praní špinavých peněz
- vymýcení pěstování koky a opia²⁸

²⁶ www.msmt.cz/uploads/Metodicke_doprceni_uvodni_cast.doc

²⁷ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2. str. 282.

Tato strategie vyžaduje celospolečenskou spolupráci.

3.4 Programy prevence záškoláctví

Nespecifická primární prevence - prostřednictvím školního vzdělávacího programu má za cíl posilovat u žáků kladný vztah ke škole, vzdělání, svým spolužákům a učitelům, nabízet pozitivní vzory chování a posilovat zdravé klima školy, nabídka mimoškolní zájmové činnosti.

Všeobecná primární prevence má za cíl důsledné seznámení žáků a rodičů se školním řádem příslušné školy, školského zařízení při zahájení příslušného školního roku, s preventivní strategií a Minimálním preventivním programem školy.

Specifická primární prevence (může jít až o prevenci indikovanou či selektivní) - jde o včasné zahájení preventivních programů pro rizikové jedince či skupiny – třídní kolektivy, případně pedagogy a rodiče.

3.5 Primární prevence drogové závislosti

Snaží se působit na celou populaci a to tak, že přináší poznatky a návody k jednání a přispívá k vytvoření takového sociálního klimatu, které není příznivé k šíření drog a podporuje bezdrogové chování jednotlivců i skupin. Kromě strategií primární prevence již popsaných – viz níže, lze uvést např. aktivní trávení volného času (sport, zájmové kluby, atd.), kvalitní vztahy s vrstevníky, rodinou, autoritami ad.), osvěta drogové problematiky a spolupráce dospělých při výchově.

3.5.1 Sekundární prevence drogové závislosti

Předcházení vzniku, rozvoje a přetrvávání závislosti u osob, které jsou již užíváním drogy zasaženi a postiženi, případně se na ní stali závislými. Obvykle používána jako souborný název pro včasnou intervenci, poradenství a léčení. Cílem je dosáhnout abstinování závislého a jeho zařazení zpět do společnosti, normálního života a pracovního procesu.²⁹

²⁸ KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. str. 253

²⁹ Srov. Tamtéž str. 266

Poradenství je činnost, při které na jedné straně vystupuje vyškolený odborník nabízející a realizující specifické služby, na straně druhé uživatel, který tyto služby dobrovolně přijímá. Poradenství nabízí služby v několika oblastech - právní a zdravotní.

Léčba může podle závažnosti stavu zahrnovat:

- jednorázovou konzultaci či krátkodobé poradenství,
- soustavnější ambulantní léčbu,
- krátkodobé ústavní léčení s navazující ambulantní léčbou,
- středně dlouhou léčbu, trvající řádově týdny až měsíce,
- dlouhodobé léčení v komunitě, trvající déle než rok.³⁰

Prvotní je odejmutí návykové látky, což tělu v prvních chvílích způsobí šok. Nepřítomnost této látky vyvolá silné a velmi nepříjemné abstinenci příznaky viz níže, které řeší specializované pracoviště. Pacient musí podstoupit detoxikaci – odstranění škodlivých látek. Po jejím podstoupení je nutné vytrhnout závislého z pro něj „ohrožujícího“ prostředí. Dalšími prostředky léčby mohou být např. farmakoterapie (při depresích, odvykání kouření apod.), psychoterapie (individuální, skupinová, behaviorální, atd.) a doplňující relaxační techniky (jóga, arteterapie, apod.).

V oblasti léčby závislostí je nezbytné, aby dobře fungoval řetězec kontaktní centrum – detoxikační centrum - terapeutická komunita – finální resocializace.

Léčba není nic jednoduchého a chce to hodně odvahy jí podstoupit. Je to běh na dlouhou trať, cesta plná překážek, bolesti, odříkání a nikdy není jistý výsledek. Závislý po jejím absolvování může přestat s užíváním navždy, ale existuje i možnost, že „čistý“ nezůstane.

3.5.2 Terciární prevence drogové závislosti

Úzce souvisí se sekundární prevencí. Jde o předcházení vážnému zdravotnímu a sociálnímu poškození z užívání drog. Nelze ji chápat jako řešení, ale jako zmírnění škod již napáchaných.

³⁰ NEŠPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-515-6. str. 68.

V programu Harm reduction se počítá s tím, že existují lidé, kteří braní drog nevidí, nebo nechtějí vidět jako problém a tudíž necítí potřebu se léčit. V rámci tohoto programu se např. provádí výměna použitých injekčních stříkaček za nové, rozdávání kondomů a realizují se programy primární zdravotní péče. Toto se děje z důvodu zamezení šíření nemocí u skupiny zejména intravenózních toxikomanů, kteří jsou co do rizika přenosu infekčních onemocnění nejnebezpečnější.

Základem substituční léčby je náhrada ilegální nečisté drogy za drogu chemicky čistou a podanou v k tomu určeném zařízení. Substituce je možná pouze u závislosti na opiátech. Uživatelům se takto nabízí šance žít normálněji, najít si zaměstnání, začlenit se zpět do společnosti.

Doléčovací programy a resocializační doléčovací centra jsou určena především k dokončení léčebných programů, které klienti absolvují v různých typech léčebných zařízení. Základem je snaha o dovedení klienta k úplné samostatnosti a nezávislosti na jakémkoli druhu systematické léčebné péče.

Poradenství je činnost, při které na jedné straně vystupuje vyškolený odborník nabízející a realizující specifické služby, na straně druhé uživatel, který tyto služby dobrovolně přijímá. Poradenství nabízí služby v několika oblastech - právní a zdravotní.

Léčba může podle závažnosti stavu zahrnovat:

- jednorázovou konzultaci či krátkodobé poradenství
- soustavnější ambulantní léčbu
- krátkodobé ústavní léčení s navazující ambulantní léčbou
- středně dlouhou léčbu, trvající řádově týdny až měsíce
- dlouhodobé léčení v komunitě, trvající déle než rok.³¹

3.6 Prevence šikany

Programy primární prevence šikany jsou zaměřeny na podporu dobrých vztahů ve skupině, vymezení přijatelného a správného jednání. Seznámení s projevy chování agresora, pocity agresora i oběti. Jedním z klíčových předpokladů úspěšného boje proti šikaně je naučit žáky pasivně i aktivně vystupovat proti šikanování. Důležitá je

³¹ NEŠPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-515-6.str. 69.

práce s obětí i agresorem. Snaha změnit jejich postoje (zvyšování sebevědomí, učít vcítit se do druhých atd.). Zásadní je pedagogův přístup k dané problematice (informovanost, zkušenosti, zájem, pedagogický takt a kompetentnost apod.). Alfou a omegou prevence šikanování je hledání cest, jak ovlivnit specifické rizikové faktory a vytváření zdravého veřejného mínění skupiny (třídy, školy), ve které dochází či může docházet k šikaně.³²

Program může být zacílen dvojím způsobem:

1. Vysvětlení pojmu šikana, její vymezení. Žáci se během různých aktivit dozvídají o stádiích i formách šikany, kdo obvykle šikanuje a kdo bývá obětí. Dále se seznámí s postupem co dělat, když přijdou se šikanou do styku, komu ji nahlásit a jak mohou být sami nápomocní v její nápravě.
2. Prevence šikany, která si klade za cíl spíše pomoci k vytvoření zdravého a přívětivého klima ve třídě. O šikaně jako takové se přímo nemluví.

³² BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-08-9. str. 24.

4 METODOLOGICKO PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Cíl praktické práce

V *Národní strategii prevence* vydané Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy na roky 2013 – 2018 a schválené Vládou ČR a na nižších úrovních územně správních celků, prostřednictvím komunitních plánů sociálních služeb, je kladen důraz na vytvoření funkčních systémů prevence. Jejich základem je koordinace aktivit různých subjektů, jenž zakládají tzv. součinnostní model preventivní práce.

Cílem práce je zjistit, jaké instituce a organizace se v Českém Krumlově podílejí na programech prevence a v jakém rozsahu a kvalitě jsou programy realizovány. Hlavním cílem práce je tedy zmapovat a případně odhalit problémy v součinnosti organizací a institucí zabývajících se prevencí a případně navrhnout řešení a nápravná opatření pro zlepšení stávající situace.

4.1.1 Výzkumné otázky

- 1) Jaké instituce a organizace se věnují primární, sekundární a terciární prevenci a jak jsou programy realizovány?
- 2) Jaké jevy podle názoru a zkušenosti informantů jsou v Českém Krumlově nejčastěji zastoupeny?
- 3) Jaká je součinnost organizací a institucí při poskytování preventivních programů?

4.1.2 Výzkumné šetření

Výzkumné šetření se uskutečnilo ve dvou etapách. V první etapě výzkumu bylo zjištěno, jaké organizace a instituce v regionu poskytují programy prevence. V druhé etapě byly iniciovány schůzky s poskytovateli preventivních programů a následně byly provedeny rozhovory s informanty, které byly zaznamenány a vyhodnoceny. V další fázi šetření jsem zpracoval výstupy šetření a formuluji doporučení pro praxi prevence ve sledované lokalitě.

4.1.3 První etapa

V první etapě výzkumu byla iniciována konzultace s pracovníkem Městského úřadu v Českém Krumlově – odboru sociálních věcí a zdravotnictví – oddělení sociálních služeb a prevence. Cílem tohoto setkání je zjistit, jaké organizace a instituce pracují s programy prevence v regionu a jaké programy prevence poskytují.

Další částí této etapy výzkumu bylo provedení analýzy konkrétních poskytovatelů programů prevence. Následně zjišťuji, kde konkrétní instituce sídlí, jakým programům prevence se dotyčné organizace a instituce věnují a jaká je jejich cílová skupina. Tyto informace jsem získal z informačních materiálů zjištěných organizací, z dostupných webových stránek a prostřednictvím osobních rozhovorů s vedoucími pracovníky těchto zařízení. V závěru této etapy jsem o každé instituci zpracoval zprávu o zaměření dané organizaci a o druhu poskytovaných služeb a programů prevence, která jsou nedílnou součástí tohoto výzkumu.

4.1.4 Charakteristika výzkumného vzorku

K výzkumu prevence sociálně patologických jevů na lokální úrovni byli osloveni pracovníci všech zjištěných institucí zabývajících se programy prevence v Českém Krumlově. Konkrétně se výzkumu zúčastnili tito informanti: tisková mluvčí Policie ČR (uzemní odbor Český Krumlov), pracovnice Probační a mediační služby, vedoucí Odboru školství mládeže a tělovýchovy a kurátorka Oddělení sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), vedoucí Střediska výchovné péče Spirála, vedoucí Pedagogicko psychologické poradny, preventista kriminality Městské policie a pracovníci a pracovnice nestátních neziskových organizací - ICOS Český Krumlov, o.p.s., KoCeRo – Komunitní centrum Rovnost, Centrum pro pomoc dětem a mládeži, o.p.s. Všichni výše zmínění byli kontaktováni a informováni o probíhajícím výzkumu a byli požádáni o účast na tomto výzkumu. Byl jim představen způsob výzkumu. Všichni oslovení souhlasili. Následně byl domluven termín schůzek. Tato část probíhala v měsíci lednu roku 2016

4.2 Prezentace a analýza institucí a organizací v Českém Krumlově

4.2.1 Město Český Krumlov

Český Krumlov se nachází v jižních Čechách přibližně 25 kilometrů jihozápadně od krajského města České Budějovice. První písemná zmínka o městě pochází z roku 1253. Město má v současné době přibližně 13.000 obyvatel. Většina obyvatel žije na některém ze sídlišť, kterých má Český Krumlov hned několik. Největším a také nejmladším je sídliště Mír, které vzniklo na přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století. Dalšími jsou sídliště Plešivec a sídliště Za Nádražím, která vznikla v sedmdesátých letech dvacátého století. Posledním, nejmenším a také nejstarším, je sídliště Vyšný, které vzniklo na přelomu padesátých a šedesátých let dvacátého století. Dále je to čtvrť Horní Brána, kde také žije nemalé procento obyvatel. Smutným faktem je, že v současnosti je nejméně osídlené historické centrum města.

Město má i svou průmyslovou zónu, která se nachází v severovýchodní části města v Tovární ulici. Zde je soustředěno několik podniků, které jsou významnými zaměstnavateli nejenom obyvatel města, ale i celé spádové oblasti bývalého okresu. Dlouhodobý průměr nezaměstnanosti činí necelých 10%.

Západně od města směrem na Dobrkovice se nachází sportovní areál, krytý plavecký bazén, hokejový a fotbalový stadion a tenisové kurty.

Město Český Krumlov žije celoročně bohatým kulturním životem, kterého neodmyslitelnou součástí je Městské divadlo a Kino Luna. Ve městě je velké množství galerií. Za zmínku určitě stojí také tradiční Slavnosti pětilisté růže nebo galerie výtvarného umění Egon Schiele Centrum, která je pojmenována po významném malíři a českokrumlovském rodákovi. Nahlédnout do minulosti Českého Krumlova můžeme v Okresním vlastivědném muzeu a ve Fotoateliéru Josef Seidel.

Kromě památek a možností kulturního a sportovního vyžití lze v Českém Krumlově nalézt veškerou občanskou vybavenost. Ve městě je nemocnice se spádovou oblastí pro celý okres. Krumlov má také vcelku odpovídající množství školních zařízení - gymnázium, umělecko-průmyslovou školu, střední zdravotní školu a střední odborné učiliště, pobočku vysokoškolského institutu CEVRO, čtyři základní školy, základní uměleckou školu a sedm mateřských škol.

Na tvorbě, vzniku a realizaci programů prevence města Český Krumlov se podílejí tyto instituce a organizace:

- státní: Policie ČR, Probační a mediační služba, Středisko výchovné péče Spirála,
- krajské: Pedagogicko psychologická poradna,
- městské: Městská policie, Odbor školství mládeže a tělovýchovy (OSPOD),
- neziskové: CPDM, o.p.s., ICOS, o.p.s., KoCeRo, o.p.s.

4.2.2. Policie ČR

Úkolem Policie ČR je zabezpečit bezpečnost občanů a veřejný pořádek v širokém spektru působnosti. Tento orgán státní správy působí ve dvou základních rovinách. Jedná se o represí a prevenci. Policie ČR je řízená policejním prezídiem v čele s policejním prezidentem. Skládá se z devíti složek a to: pořádková policie, dopravní, kriminální, služba pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti, cizinecké a pohraniční, železniční, služby rychlého nasazení, letecké služby.

V České republice existuje policie státní a obecní – městská. Každá z těchto složek má zákonem přesně vymezené činnosti a pravomoci.

Policie ČR plní tyto hlavní úkoly:

1. chrání bezpečnost osob a majetku,
2. odhaluje trestné činy a zajišťuje jejich pachatele,
3. odhaluje přestupky,
4. dohlíží na bezpečnost a plynulost silničního provozu a spolupracuje na jeho řízení,
5. vede evidence a statistiky potřebné pro plnění svých úkolů,
6. má na starosti agendu: zbrojní průkazy aj.

4.2.3 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktu spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. Probační a mediační služba představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinných dvou

profesí - sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multidisciplinární profese v systému trestní justice.

Cíle činnosti probační a mediační služby

1) Integrace pachatele – probační a mediační služba usiluje o začlenění obviněného, resp. pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.

2) Participace poškozeného – probační a mediační služba se snaží o zapojení poškozeného do „procesu“ vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.

3) Ochrana společnosti – probační a mediační služba přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.

4.2.4 Středisko výchovné péče Spirála – SVP SPIRÁLA Český Krumlov

Středisko výchovné péče Spirála v Českém Krumlově je školské zařízení řízené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a je pracovištěm Dětského diagnostického ústavu Homole.

Středisko výchovné péče Spirála (SVP) poskytuje všestranně preventivní výchovnou péči a psychologickou pomoc dětem a mládeži s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji. Tato péče je zaměřena na odstranění či zmírnění již vzniklých poruch chování a na prevenci vzniku dalších vážnějších výchovných poruch a negativních jevů v sociálním vývoji žáků, pokud u nich nenastal důvod k nařízení ústavní výchovy, nebo uložení ochranné výchovy.

Činnost SVP je vymezena zákonem 109/2002 Sb., Vyhláškou č. 458/2005 Sb., Příkazem ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 21/2007 a metodickým pokynem upřesňující podmínky činnosti středisek výchovné péče z 29. června 2007

Středisko výchovné péče Spirála se zaměřuje na speciálně pedagogická a psychologická vyšetření dětí a mládeže s poruchami chování, individuální a skupinovou práci s dětmi a mládeží, rodinnou terapii, poradenství pro rodiče a pedagogy a ostatní, kteří se podílejí na výchově dětí a mládeže, arteterapii, jednodenní, víkendové a

prodloužené pobyty pro děti a mládež s poruchou chování. Dále pořádají tzv. měsíčník – celodenní setkání jednou měsíčně pro děti, které nemohou pravidelně navštěvovat SVP. Další náplní je práce s třídními kolektivy – řešení aktuálních krizových situací ve třídním kolektivu, sociometrické testy v rámci práce se třídním kolektivem, následná péče po absolvování souhlasného a ústavního pobytu a terapeutický výchovný program pro děti a mládež ohrožené soudním rozhodnutím o ústavní péči.

4.2.5 Pedagogicko-psychologická poradna

Pedagogicko psychologický poradna (Dále pouze PPP) v Českém Krumlově je součástí sítě pedagogicko psychologických poraden Jihočeského kraje, se sídlem v Českých Budějovicích.

Organizace zajišťuje pro děti, žáky a studenty a jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost, poskytuje odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby, preventivně výchovnou péči a napomáhá při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a přípravě na budoucí povolání, spolupracuje s orgány sociálně – právní ochrany dětí a orgány péče o mládež a rodinu, zdravotnickými zařízeními, popřípadě s dalšími orgány. Standardní činnosti pedagogicko-psychologické poradny jsou vymezeny vyhláškou č.72/2005 Sb. A přílohou č.1 této vyhlášky.

Poskytované služby PPP v Českém Krumlově dle věku

Předškolní věk - posouzení školní zralosti a připravenosti, vyšetření laterality, poradenská intervence, cvičné programy pro rozvíjení percepčních, motorických a kognitivních funkcí a předcházení poruch učení.

Školní věk a základní školství - diagnostika specifických poruch učení a dalších školních obtíží, diagnostika vztahů v třídním kolektivu a následná práce, vyšetření a poradenství v oblasti obtížných životních situací, cvičné a reedukační programy pro rozvíjení percepčních, motorických a kognitivních funkcí.

Informační činnost - metodické vedení práce výchovných poradců a školních metodiků prevence, poskytování konzultací pedagogům, rodičům, metodická pomoc při sestavování individuálních vzdělávacích programů, metodická pomoc při tvorbě

minimálních preventivních programů, přednášky a besedy pro rodiče dětí předškolního a školního věku, přednášky a besedy pro pedagogy a vytváření vlastních metodických materiálů pro rodiče i pedagogy.

Dále PPP nabízí tyto služby:

Programy pro děti předškolního a mladšího školního věku

1. Skupinové programy

- 1.1. Stimulační programy pro předškoláky
- 1.2. Metoda podle El Konina
- 1.3. Program pro rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky
- 1.4. Metoda dobrého startu

2. Individuální programy

- 2.1. Předcházíme poruchám učení
- 2.2. Hypo – řešení problému hyperaktivity a pozornosti
- 2.3. Kupoz – program pro rozvoj pozornosti
- 2.4. Náprava poruch učení
- 2.5. Kuprev – primárně preventivní program, jehož cílem je zabránit vzniku rizikových skupin dětí s adaptačními problémy

4.2.6 Městský úřad Český Krumlov

Městský úřad v Českém Krumlově v oblasti prevence sociálně patologických jevů pracuje ve dvou základních rovinách. V první řadě se jedná o Odbor školství, sportu a mládeže konkrétně Oddělení sociálně právní ochrany dětí.

Odbor školství mládeže a tělovýchovy - Oddělení sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)

Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřujících k obnovení narušených funkcí rodiny. Oddělení sociálně-právní ochrany dětí zajišťuje preventivní a poradenskou činnost, kolizní opatrovnictví při soudních jednáních, spolupracuje se státními orgány, školami,

školskými a zdravotnickými zařízeními aj. Dále zprostředkovává náhradní rodinnou péči (osvojení a pěstounská péče). Kurátoři pro děti a mládež jednají s dítětem a rodiči při jeho závadovém chování, zprostředkovávají souhlasné preventivní diagnostické pobyty. Dále má v náplni práce také přípravu a zpracování podkladů pro jednání Komise pro sociálně-právní ochranu dětí.

Odbor sociálních věcí a zdravotnictví

Dalším spolutvůrcem programu prevence ve městě je Odbor sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu, který prostřednictvím svých pracovníků poskytuje odbornou pomoc potřebným. Dlouhodobou strategií města Český Krumlov je *Plán sociálních a souvisejících služeb na území obce s rozšířenou působností Český Krumlov na léta 2015 až 2017*. Tento plán cíleně směřuje k naplňování základní dlouhodobé, vytýčené vize rozvoje sociální oblasti, kterou je *zajištěná optimální síť sociálních a souvisejících služeb na území města Český Krumlov pro naplnění potřeb seniorů, zdravotně postižených, dětí a mládeže, rodin, etnických menšin a osob v krizi*. Program může podpořit i poskytovatele na jiném území, přičemž poskytované služby musí směřovat k občanům města Český Krumlov.

Odbor sociálních věcí a zdravotnictví poskytuje občanům od 1. 1. 2012 pomoc prostřednictvím sociálních pracovníků při:

- řešení krizové životní situace osob s nedostatečnými příjmy, sociálně vyloučených, bez přístřeší, osob se zdravotním postižením, seniorů a týraných obětí domácího násilí,
- řešení bytové problematiky,
- řešení dluhové problematiky,
- zprostředkování kontaktů na poskytovatele sociálních služeb,
- poskytování informací o sociálních dávkách a dávkách důchodového pojištění,
- ustanovení zvláštního příjemce pro účely důchodového zabezpečení,
- zastupování osob při uzavírání smluv o sociálních službách,
- krátkodobém ubytování pro občany v krizi,
- uplatňování práv, v případě potřeby doprovází a zastupuje klienty při jednání s úřady,
- pomoc sociálního kurátora pro zletilé občany propuštěné z výkonu trestu,
- pomoc protidrogového koordinátora, terénního pracovníka,
- pomoc koordinátora komunitního plánování sociálních služeb,

- vydává potvrzení na bezplatný výdej ošacení od Českého červeného kříže,
- zprostředkovává poskytnutí další věcné pomoci v odůvodněných případech,
- po domluvě návštěva klientů v domácnosti.

4.2.7 Městská policie

Městská policie v Českém Krumlově poskytuje pro děti a mládež programy primární a sekundární prevence. Jedná se o programy pro školy, ve kterých jsou dětem a mládeži poskytnuty prostřednictvím preventisty kriminality základní informace o fungování a smyslu městské policie a primární prevenci v širokém spektru.

Konkrétní programy prevence:

1. Programy pro školy

1.1 Bezpečně na cestě do školy a ze školy (1. - 4.) - pravidla správného chování ve čtyřech základních rizikových oblastech, dopravní provoz, styk s cizími lidmi, styk s cizími zvířaty, co dělat v případě, že se ztratíš.

1.2 Požární ochrana 1. stupeň (1. – 5. ročník ZŠ)

1.3 Sebeochrana - bezpečné chování v různých životních situacích a různých prostředích, včetně mimořádných událostí, které ohrožují zdraví jedinců i celých skupin obyvatel, rizika letních prázdnin, nález neznámého předmětu, látky, munice; sloupy a stožáry elektrického vedení, spadlé dráty elektrického vedení, transformátory; železniční vagony.

1.4 Tísňové volání - k čemu slouží, důležitá telefonní čísla, jak je používat, kdy a jak správně volat, procvičení na konkrétních situacích.

1.5 Mimořádné události - seznámení s pojmem, nejčastější mimořádné události, varování před nebezpečím, evakuace, evakuační zavazadlo, volání na tísňové linky.

1.6 Umíš svědčit? (4. - 9., SŠ) - zábavnou formou se naučí děti i dospělí, jak se chovat v případě, že se stanou svědky trestného činu a jaké údaje je potřebné předat policii, aby měla větší šanci pachatele co nejrychleji dopadnout.

1.7 Drogy (4. - 9., SŠ)

1.7.1 program - užívání a zneužívání psychotropních látek, legalizace drog, prevence, mechanismus vzniku drogové závislosti, co droga dává a co bere, proč

chápeme drogu jako závažný společenský problém, různé pohledy na nebezpečnost drog.

1.7.2 program - test vědomostí pro různé věkové skupiny mezi devátým až osmnáctým rokem a následná diskuse k testovým otázkám.

1.7.3 program - kouření - historie, současnost, zdravotní rizika, budoucnost, alkoholismus.

1.7.4 program - Nedrogové závislosti

1.8 Právo (6. - 9., SŠ) - právo a morálka, prameny a systém práva, právní řád.

Proč potřebujeme zákony (4. - 9., SŠ) - vymezení pojmů přestupek a trestný čin, důležitost pravidel v každodenním životě, co je zákon, práce se situačními obrázky.

Právní řád a právní systém v ČR (druhý stupeň ZŠ, SŠ)

Hlavní světové právní systémy (druhý stupeň ZŠ, SŠ), jejich hlavní znaky

Ústavní systém ČR, Ústava (druhý stupeň ZŠ, SŠ)

Základní práva a svobody (4. - 9., SŠ) - přehled základních práv a svobod, jejich hodnota, historický vývoj, generace lidských práv, kulturní okruhy, střet kultur, současný stav v ČR, praktický dopad do policejní práce.

Přestupkový zákon (druhý stupeň ZŠ, SŠ)

Trestní právo (druhý stupeň ZŠ, SŠ) - neznalost neomlouvá, vymezení pojmu trestný čin, znaky trestného činu - skutková podstata formy zavinění, formy součinnosti, pokus trestného činu, přitěžující a polehčující okolnosti krajní nouze a nutná obrana, tresty, zvláštní ustanovení pro mladistvé, trestní řízení.

Právníká povolání (2. stupeň ZŠ, SŠ) orgány činné v trestním řízení, advokáti, notáři a další instituce, kompetence a podmínky pro výkon, další právníkové profese.

Pracovní smlouva (9., SŠ) - na konkrétním příkladu nástupu na prázdninovou brigádu si žáci osvojí základní znalosti.

Reklamace (8. - 9.) podle starého OZ, podle nového OZ, postup při reklamaci, povinnosti prodávajícího/kupujícího

Právní odpovědnost od 15. roku, od 18. roku, právní odpovědnost: dospělost, co a kde musím zařídit, výběr z příslušných zákonů.

1.9 Šikana (ZŠ, SŠ) - vymezení pojmu, právní úprava, postup v případě výskytu.

1.10 Sexualita a zákon (9. třída, SŠ) - sexualita regulovaná zákonem, vybrané skutkové podstaty.

1.11 Obchod s lidmi (8.-9. třída ZŠ, SŠ) - co je černý trh, nejobchodovanější druhy zboží, komu hrozí nebezpečí, jak se chránit a bránit.

1.12 Sekty (7.-9. třída ZŠ, SŠ) - sekty na světové a české scéně, co je to sekta, jak ji rozpoznat, jak působí.

1.13 Rasismus - kde se bere, rasy bílé, žluté a černé, co rozhoduje o kvalitě člověka, extremismus.

1.14 Internet a bezpečnost - případy na domácí scéně, na co si dávat pozor, jak se chránit.

1.15 Dopravní výchova - děti do 10 let – chodci, děti 10 a více let – cyklisté, opravní výuka – chodci, co je to silnice a komu slouží, jak chodíme po chodníku, jak chodíme po krajnici, jak přecházíme ulici.

2. Programy pro mateřské školy

2.1 Požární ochrana

2.2 Exkurse na Městské policii

2.3 Policie - jak poznám strážníka a policistu, co dělá městská policie, policie ČR, práce s tématickými obrázky

2.4 Tísňové volání - k čemu slouží, jaké linky máme, kdy a jak správně volat

2.5 Cizí lidé, zásady bezpečného styku s cizími lidmi, sám doma

2.6 Cizí zvířata, zvíře není vždy kamarád, jak se chovat k cizím zvířatům a proč, jak se chovat v případě napadení, divoká zvířata

2.7 Bezpečně do školy a ze školy (předškoláci) - čtyři rizikové oblasti, které bude muset dítě zvládat při samostatných cestách do školy a zpět doprava, cizí lidé, cizí zvířata, jak se mám zachovat, když se ztratím.

2.8 Rasismus - výchova k rasové snášenlivosti, pohádka na úvod, lidské rasy, rozdíly, praktické aktivity.

2.9 Dopravní hřiště – ve spolupráci s DDM je možné připravit pro děti program.

4.2.8 ICOS Český Krumlov o.p.s.

Hlavním předmětem činnosti a dlouhodobé služby a aktivit obecně prospěšné společnosti je poskytování a rozvoj sociálních služeb, programů a aktivit na území regionu jižních Čech, především však s důrazem na českokrumlovský region.

Mezi dlouhodobé a obecně prospěšné služby organizace ICOS patří zejména:

1. Sociální služba Osobní asistence se zdravotním postižením a seniory – sociální služba osobní asistence je poskytována osobám se zdravotním postižením od 1 roku věku, a seniorům, kteří mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení či věku.

2. Sociální služba Bezplatné právní poradenství pro osoby v krizi – posláním služby je zvyšovat samostatnost, informovanost a schopnost řešit či předcházet problémům klientů, které by mohly vést k sociálnímu vyloučení. Cílem služby je napomoci lidem, kteří se ocitli v tíživé situaci, tuto situaci zvládnout nebo alespoň minimalizovat její dopady.

3. Dobrovolnické centrum Český Krumlov – podporuje rozvoj dobrovolnictví a zajišťuje konkrétní dobrovolnické programy v českokrumlovském regionu. Zajišťuje dobrovolnickou pomoc a podporu tam, kde je třeba, zejména v oblasti pomoci seniorům, zdravotně postiženým, dětem a mládeži, či sociálně znevýhodněným.

4. Služby pro rodiny s dětmi včetně ohrožených dětí – Rodinné centrum Krumlík a služba „Podpora rodin v ohrožení“ – poskytuje komplexní spektrum služeb pro rodiny s dětmi, posiluje kompetence rodičů i dětí a zajišťuje je v tomto ohledu programy, které v regionu chybí. Dále nabízí bezpečný prostor pro sdílení zkušeností rodičů, učí děti rané socializaci a pomáhá rodičům s návratem na trh práce. Hlavním cílem je tak podpora a zkvalitňování života rodin. Stěžejní aktivitou rodinného centra je hlídání dětí a to jak v prostorách rodinného centra, tak v domácnostech. Činnost „Podpory dětí v ohrožení“ spočívá v činnostech, kterými jsou: komplexní poradenství, terénní práce v rodinách, asistované předávání, kontakty a další podpůrné aktivity.

5. Preventivní programy pro mladé lidi s rizikovým chováním.

6. Vzdělávací aktivity pro cílové skupiny služeb, poskytovatelé sociálních služeb.

7. Propagační aktivity s cílem zvyšování informovanosti o činnosti neziskových organizací s důrazem na sociální oblast a region působnosti.

Kromě obecně prospěšných služeb společnost vykonává i další doplňkovou činnost, jejímž účelem je podpora obecně prospěšných služeb a aktivit společnosti. Jedná se zejména o zprostředkování práce pro osoby znevýhodněné na trhu práce, zejména invalidní zájemce - Agentura práce, poradenská a konzultační činnost (projektový management, strategické plánování,...), hlídání dětí v domácnostech a provoz charitativního bazárku.

4.2.9 KOCERO o.p.s. Český Krumlov – Komunitní centrum Rovnost

Účelem společnosti KOCERO,o.p.s. je poskytování obecně prospěšných služeb prostřednictvím širokého spektra projektů, kterými chce předcházet výskytu nežádoucího chování, pomáhat při řešení obtížných životních situací, umožnit smysluplné trávení volného času a tím přispět k sociální a kulturní spolupráci romského etnika a majoritní společnosti.

Poskytované služby:

1. Vzdělávací aktivity s důrazem na děti a mládež romského etnika a na další děti a mládež, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy.
2. Rozvoj a realizace aktivit, které podporují vhodné trávení volného času dětí a mládeže romského etnika a které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy.
3. Realizace informačních osvětových a poradenských aktivit zaměřených na osoby z romského etnika a na osoby žijící v nevyhovujících socioekonomických podmínkách.
4. Aktivity zaměřené na podporu a udržování romských tradic

Doplňkové služby jsou pořádání odborných kurzů, školení a jiných vzdělávacích aktivit včetně lektorské činnosti, agenturní činnost v oblasti umění a pořádání kulturních a prodejních akcí

4.2.9 Centrum pro pomoc dětem mládeži o.p.s., Český Krumlov

Centrum pro pomoc dětem a mládeži, o.p.s. (CPDM, o.p.s.) bylo založeno městem Český Krumlov na počátku roku 1997.

Hlavní činnosti CPDM, o.p.s. jsou:

1. Aktivita v oblasti primární a sekundární prevence společensky patologických jevů u dětí a mládeže.
2. Informační a poradenské činnosti pro děti, mládež, pedagogickou, rodičovskou a další veřejnost.
3. Zajišťování školení, kurzů, přednášek, kulturně výchovných projektů a dalších aktivit souvisejících s problematikou a zájmovými oblastmi dětí a mládeže, včetně specifických aktivit „školského“ charakteru.
4. Realizace aktivit, které cíleně podporují vhodné trávení volného času dětí a mládeže, včetně rozvoje aktivit mezinárodních.
5. Podpora a pomoc sociálně znevýhodněným a zdravotně postiženým dětem, mládeži a organizacím, které se touto problematikou zabývají.
6. Podpora a pomoc rozvoji občanského sektoru v místě a širším regionu.

Centrum pro pomoc dětem a mládeži, o.p.s. Český Krumlov se skládá ze čtyř projektových pracovišť, která se svým zaměřením navzájem doplňují a jako celek poskytují občanům široké spektrum služeb. Jsou to tyto projektová pracoviště:

1) Informační centrum mládeže (ICM) – projektové pracoviště CPDM, o.p.s.

Nabízí zájemcům aktuální informace o vzdělávacích, pracovních možnostech a kulturních akcích v regionu a zahraničí, novinky z oblasti výměn mládeže, workcampů doma i v cizině, zprostředkování tipů na levné ubytování, informace o příležitostech mládeže v rámci Evropy (mezinárodní projekty ad.), přístup na internet ZDARMA, doplňkové služby za režijní poplatek a specifické programy v oblasti neformálního vzdělávání pro děti, mládež, žáky a studenty.

Informační centrum mládeže dále poskytuje základní poradenství související s informačními oblastmi, informační semináře pro základní a střední školy na zajímavá a aktuální témata, informace o Evropské dobrovolné službě, evropských výměnách mládeže, vzdělávací aktivity pro děti a mládež ad. ICM je regionálním partnerem evropské informační sítě EURODESK, která nabízí především aktuální informace z oblasti mezinárodní mobility mládeže.

2) Streetwork – projektové pracoviště CPDM, o.p.s.

Toto projektové pracoviště vzniklo v roce 1999. Služba pracuje v oblasti celého českokrumlovského regionu s mládeží a dospělými, kteří přicházejí nebo přišli do kontaktu s návykovou látkou jakéhokoliv charakteru, ať jako prvokonzumenti, experimentátoři nebo osoby na droze již závislé. Další cílovou skupiny jsou rodiče, přátelé nebo vrstevníci těchto osob.

K-centrum ČK se v září 2003 změnilo na projekt *Streetwork pro města Český Krumlov a Kaplice*. Streetwork je momentálně terénní sociální služba, která je od 26. března 2007 také certifikovanou službou Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky.

Od roku 2008 funguje terénní program Streetwork ve všech dříve zavedených lokalitách a to ve městech Český Krumlov, Kaplice a obci Větrník. Od roku 2008 byl pak program rozšířen také na lokality v oblasti Lipenské nádrže (spádový region Českého Krumlova), které jsou tvořeny městy Horní Planou, Loučovicemi, Frymburkem a Vyším Brodem a také některými příhraničními lokalitami (Dolní a Horní Dvořiště, Studánky), které jsou řídce osídlené a problematicky položené, ale i přesto se s problematikou návykových látek potýkají.

Cílová skupina jsou především lidé užívající injekčně, s rizikovým způsobem chování, dále mladiství a rekreační uživatelé. Poradenské služby jsou poskytovány také rodinným příslušníkům, přátelům, partnerům a pedagogům.

Poskytované služby:

- výměna použitých injekčních stříkaček,
- materiál ke snížení zdravotních rizik: vodičky, desinfekci, filtry, kondomy,
- aktuální pomoc v tísni,
- základní sociální, právní a zdravotní poradenství,
- základní poradenství v otázkách bezpečného brání a sexu,
- doprovod a pomoc při vyřizování věcí v institucích, osobní asistence,
- informace o K-centrech, lékařských službách, léčebnách a komunitách,
- testování (poradenství) HIV a virových hepatitid (žloutenka B,C),
- těhotenské testy.

Podprojekt Viktorie

Projekt „Viktorie“ je terénní program, který je realizován v terénu od roku 2008 a je rozšířením projektu Streetwork Český Krumlov na oblast pouliční a klubové prostituce na spádovém území bývalého okresu Český Krumlov. Snahou projektu je rozšířit služby směrem k aktivnímu vyhledávání nových kontaktů přímo v prostředí pouliční a klubové prostituce a doplnit tak síť služeb, která na Českokrumlovsku chyběla.

3) Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bouda (NZDM Bouda)

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bouda svou činností podporuje děti a mládež z Českého Krumlova a okolí při řešení běžných i obtížných situací. Svým zaměřením se snaží zvýšit šance dětí a mládeže uspět v dalším životě. To se děje v rovině sociální, kulturní a volnočasové.

Rozsah poskytovaných služeb

1) Sociální služby - kontaktní práce, situační intervence, poradenství, pomoc v krizi / krizová intervence, kontakt s institucemi ve prospěch uživatele, případová práce, terénní sociální práce, pobyt v zařízení, volnočasové a kulturní aktivity, aktivizační a vzdělávací činnost.

2) Volnočasové a kulturní aktivity - výtvarné projekty Sochy a děti, Výtvarný podzim v Boudě, hudební festivaly „Cihelna-Vystupovat, festival Červenání a Krumlov Unplugged, filmový festival a filmový klub Jeden svět, Filmový klub Bouda a další.

3) Aktivizační a vzdělávací činnost - aktivizační a vzdělávací projekty (V Boudě proti nudě, Sprejem bez problému, Kurz animovaného filmu a jiné), výstavy, přednášky, besedy a semináře, doučování.

4) Pobyt v zařízení - rozumí se jim pobyt uživatele bez čerpání dalších služeb. Uživateli je poskytován tepelný komfort, světlo, místo k sezení a odpočinku, základní zázemí, sociální zařízení, eventuálně občerstvení. Zároveň je uživateli umožněná realizace a rozvoj osobních zájmů.

Cílová skupina jsou děti a mládež ve věku od 6-ti do 26-ti let z Českého Krumlova a okolí.

4) Rádio a hudební a nahrávací studio – projektové pracoviště CPDM, o.p.s.

Projektové pracoviště (HSM) poskytuje mladým začínajícím hudebníkům možnost nahrávat své hudební prvotiny a přiblížit si moderátorskou práci. Rádio je dále využíváno k mediální edukaci v mezinárodních projektech.

4.3 Závěry první etapy výzkumu

V počátku výzkumu bylo nejdůležitější získat přehled o existenci organizací a institucí zabývajících se programy prevence v Českém Krumlově. K tomuto účelu byla iniciována schůzka s pracovníkem městského úřadu – odboru sociálních věcí a zdravotnictví. Při společné schůzce jsem byl informován o konkrétních poskytovatelích sociálních služeb a programů prevence ve městě, což mi poskytlo základní obraz o situaci a naměřování dalšího výzkumu. Další fází bylo získání kontaktů na potenciální účastníky výzkumu. To se mi podařilo díky výše zmíněnému pracovníkovi a díky webovým stránkám daných organizací. Následovalo oslovení vybraných institucí a to formou telefonického hovoru a v některých případech elektronickou poštou s popisem důvodu mé žádosti o spolupráci na výzkumu, kde bylo vysvětleno, jaké jsou požadavky, záměry a cíle výzkumné práce. Všichni osloveni s účastí na tomto výzkumu souhlasili. Velkou výhodou byla ochota ke spolupráci ze strany informantů. Tímto byla uzavřena první etapa výzkumu

4.3.1 Druhá etapa výzkumu

Druhou etapou bude ujasnění si způsobu získávání validních dat výzkumu u konkrétních organizací. Vzhledem k zaměření výzkumné práce bude použit výzkum kvalitativní a to z důvodu, že v této výzkumné práci nebude užíváno statistických metod ani jiných druhů kvantifikace. Dalším krokem je konkrétní způsob získávání relevantních dat od informantů. Pro sběr dat a následné vyhodnocení získaných informací od informantů bude použit, jak je zmíněno výše výzkum kvalitativní a to způsobem polostrukturovaného rozhovoru.

4.3.2 Polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturovaný rozhovor je zřejmě vůbec nejrozšířenější podobou metody interview, neboť dokáže řešit mnoho nevýhod jak nestrukturovaného, tak plně

strukturovaného interview. Polostrukturované (semistrukturované) interview vyžaduje oproti nestrukturovanému náročnější technickou přípravu. Vytváříme si určité schéma, které je pro tazatele závazné. Toto schéma obvykle specifikuje okruhy otázek, na které se budeme účastníků ptát. Obvykle je možné zaměňovat pořadí, a to z důvodu v jakém se okruhům věnujeme a dle potřeby a možnosti tedy toto pořadí upravujeme abychom tím maximalizovali výtěžnost rozhovoru.

Základem polostrukturovaného rozhovoru je určení hlavního tématu, podstaty a cíle výzkumu. V další fázi druhé etapy dojde k vytvoření návodu rozhovoru, dále k samotnému rozhovoru, zaznamenávání dat a v konečné fázi k vyhodnocení rozhovoru.³³

4.3.3 Seznam otázek pro polostrukturovaný rozhovor:

1) Jaké sociálně patologické jevy jsou pro vaši práci typické? S jakými soc. patologickými jevy se ve své práci setkáváte nejčastěji?

2) Jaké programy, opatření prevence (primární, sekundární, terciární) realizuje vaše organizace?

3) V případě, že ano, s kým (instituce, organizace, dobrovolníci, společnosti aj.) spolupracujete v této oblasti v našem městě?

4) Jak tuto spolupráci hodnotíte?

³³ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4. str. 142.

5 VÝLEDKY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

Policie ČR

Dotazovaná osoba: por. Bc. Lenka Kozoňová

Pozice: oddělení tisku a prevence Policie ČR

Adresa pracoviště: Tovární 165, Český Krumlov 381 23

1) Jaké sociálně patologické jevy jsou pro vaši práci typické? S jakými soc. patologickými jevy se ve své práci setkáváte nejčastěji?

Informant uvedl, že nejčastějšími sociálně patologickými jevy, se kterými se Policie ČR, konkrétně českokrumlovské oddělení setkává, jsou vandalismus, závislost na návykových látkách a alkoholu, majetková trestná činnost, násilná trestná činnost, šikana, ohrožování mravní výchovy mládeže a podobně. V zásadě bylo informantem uvedeno, že Policie ČR je konfrontována se všemi druhy sociálně patologických jevů.

2) Jaké programy, opatření prevence (primární, sekundární, terciární) realizuje vaše organizace?

V případě **primární prevence** informant uvedl zaměření se na celou populaci žáků základních a středních škol a to formou přednášek, besed a seminářů, ve kterých se zaměřují na drogovou problematiku, kyberkriminalitu, domácí násilí, trestní odpovědnost mladistvých a dopravní problematiku. Tyto programy primární prevence dle informanta realizuje Policie ČR na konkrétních základních a středních školách pravidelně jednou ročně.

Dále informant uvedl zajímavý způsob práce v terénu, kdy policisté vyjíždějí na letní dětské pobytové tábory a zábavnou formou přibližují dětem práci Policie České republiky. Zajímavým zjištěním bylo přiblížení preventivních programů zabývajících se problematikou seniorů. Informant uvedl konkrétní preventivní programy realizované v domovech důchodců týkajících se v poslední době aktuální problematice „šmejdu“ a různých druhů podvodů páchaných na seniorech.

Ve dvou případech **sekundární a terciární prevence** informant uvedl, že je zaměřována na konkrétní rizikové skupiny, podle konkrétní spáchané trestné činnosti či přímo na základě cílených požadavků jednotlivých škol a institucí.

Pravděpodobně nejširší oblast působení Policie ČR dle informanta je v terénu. Informant uvádí dobře nastavenou spolupráci s obcemi a městskou policií pro konkrétní lokality a to s využitím kamerových systému. Dále informant zmiňuje oblast situační prevence na místech s výskytem většího počtu návštěvníků a preventivní bezpečnostní akce ve vytipovaných rekreačních oblastech, kde dochází k častým krádežím.

V oblasti dopravy a silničního provozu informant zmínil realizaci kampaně, ve které se Policie ČR v roce 2015 a v roce 2016 ve zvýšené míře soustředí na viditelnost nemotorizovaných účastníků silničního provozu. Probíhají kampaně „*Vidíme se*“ – reflexní pásy, tašky s reflexním pruhem a „*Vidět a být viděn*“ – reflexní vesty pro spolujezdce.

V letech 2012 – 2016 probíhá realizace projektu „*Zebra se za tebe nerozhledne*“. Jedná se o prevenci v dopravě, kdy policisté hlídají u frekventovaných přechodů pro chodce a zde upozorňují na možná rizika. Ve školách pak probíhají (především na prvním stupni ZŠ) přednášky na téma „*Doprava*“. Akce se koná 2x ročně.

Prevence v dopravě je uskutečňována také projektem „*Řídím, piju nealko pivo*“ - je realizován ve spolupráci se Svazem pivovarů a sladoven a od letošního roku i ve spolupráci s BESIPem. Akce probíhá 2x ročně. Prevence je zaměřena na kontrolu dodržování zákazu požívání alkoholických nápojů před jízdou nebo během ní.

V obchodních centrech a v jejich okolí několikrát ročně realizován projekt „*Obezřetnost se vyplatí!*“ Projekt je zaměřen na trestnou činnost - kapesní krádeže.

V závěru informant uvádí existenci pravidelných kontrol barů a restaurací, zda se zde nepodává, či neprodává alkohol mladistvým.

Na otázku, jaká je cílová skupina, pro kterou jsou realizovány výše uvedené programy prevence, informant uvádí veškeré obyvatele ČR od žáků základních škol až po seniory.

3) V případě že ano, s kým (instituce, organizace, dobrovolníci, společnosti aj.) spolupracujete v této oblasti v našem městě?

Informant, konkrétně skupina tisku a prevence spolupracuje se všemi organizačními články Územního odboru PČR Český Krumlov, zároveň uvádí i spolupráci s civilním sektorem, zejména byla zdůrazněna spolupráce se zástupci školských zařízení, s Městskou policií, s HZS. Dále s Mediační a probační službou, se sdružením Theia apod.

Dále informant uvádí pravidelnou účast na zasedání Bezpečnostní rady Městského úřadu, setkávání se ze starostou a účast na jednání zastupitelstva, kde se řeší aktuální problémy včetně prevence kriminality.

4) Jak tuto spolupráci hodnotíte?

Informant uvádí, že spolupráce s výše uvedenými organizacemi je hodnocena veskrze kladně.

Probační a mediační služba Český Krumlov

Dotazovaná osoba: Mgr. Marcela Nerudová

Pozice: pracovník střediska - probační a mediační služba ČR (probační úředník)

Adresa pracoviště : Plešivec 251, Český Krumlov 38101

1) Jaké sociálně patologické jevy jsou pro vaši práci typické? S jakými soc. patologickými jevy se ve své práci setkáváte nejčastěji?

Informant uvedl, že cílovou skupinou jsou děti a mladiství ve věku od 7 do 26 let. Dále bylo uvedeno, že hlavními důvody práce s touto cílovou skupinou bývá majetková trestní činnost, násilné trestné činy, záškoláctví, podvody a agresivita často s poruchami ADHD.

2) Jaké programy, opatření prevence (primární, sekundární, terciární) realizuje vaše organizace?

Informant uvedl, že se středisko soustředí zejména na terciární prevenci a to v těchto oblastech: vykonávání dohledu nad výkonem trestních a výchovných opatření (dohled probačního úředníka, výchovná povinnost - nejčastěji společensky prospěšná činnost, případně kontrola povinnosti zdržet se užití alkoholu, OPL a podrobit se testům. Dále informant uvedl realizaci mediace nebo rodinné skupinové konference (přímé setkání pachatele s poškozeným za účasti rodiny a případně komunity).

3) V případě že ano, s kým (instituce, organizace, dobrovolníci, společnosti aj.) spolupracujete v této oblasti v našem městě?

OSPOD Český Krumlov, SVP Spirála Č. Krumlov, CPDM, o.p.s. Č. Krumlov, ICOS , o.p.s. Č. Krumlov, MÚ Č. Krumlov, Červený kříž Č. Krumlov (jedná se většinou o realizátory probačních programů či poskytovatele společensky prospěšné činnosti).

4) Jak tuto spolupráci hodnotíte?

Informant hodnotí spolupráci s výše uvedenými spolupracujícími organizacemi jako výbornou, všestranně funkční, flexibilní. Dále by dle sdělení informanta rádi rozšířili spolupráci i na další organizace podobného zaměření v regionu.

Středisko výchovné péče Spirála (SVP Spirála)

Dotazovaná osoba: Mgr. Jan Tůma

Pozice: Speciální pedagog - vedoucí Střediska výchovné péče „Spirála“,

Adresa pracoviště : T.G.Masaryka 114, Český Krumlov 38101

1) Jaké sociálně patologické jevy jsou pro vaši práci typické? S jakými soc. patologickými jevy se ve své práci setkáváte nejčastěji?

Informant uvádí cílovou skupinu dětí a mládeže ve věku od 3 do 26 let s rozvinutou poruchou chování, nebo s možností vzniku poruchy chování. Nejčastěji jsou to: agresivita, hyperaktivní jedinci, děti s úzkostnými stavy, děti po nějakém životním otřesu (rozvod, úmrtí ad.) s projevy asociálního až antisociálního chování. Dále jsou SVP Spirála dle informanta řešeny problémy typu: záškoláctví, útěky z domova, sebepoškozování, šikana, první zkušenosti s drogou, krádeže, fyzická napadení, a pod .

2) Jaké programy, opatření prevence (primární, sekundární, terciární) realizuje vaše organizace?

Informant uvádí jako stěžejní individuální, skupinovou a rodinnou terapii. Dále jsou to prodloužené skupiny, měsíčník (pro dojíždějící z větší vzdálenosti), terapeutický výchovný program (soud), společensky prospěšná činnost (PMS), pobytové akce, příměstské pobyty, intervence na MŠ, ZŠ, SŠ, DD, práce s třídním kolektivem. Tyto programy realizují primární a především sekundární prevenci. Terciární prevence probíhá v práci s dětmi po návratu z ústavních zařízení (DDÚ, DD, VÚ).

3) *V případě že ano, s kým (instituce, organizace, dobrovolníci, společnosti aj.) spolupracujete v této oblasti v našem městě?*

Informant zmiňuje velmi dobrou spolupráci se všemi školskými zařízeními, Okresním soudem, PMS, Policií ČR, Městskou Policií, PPP, SPC, ostatními SVP, Paventia, nadací Barokního divadla, DDM ČK,ČB, ICOS a CPDM.

4) *Jak tuto spolupráci hodnotíte?*

Tato spolupráce byla informantem hodnocena velmi, až nadstandardně pozitivně, hlavně v porovnání s ostatními okresy, kraji. Informant vyzdvihuje velmi úzkou spolupráci s MÚ-OSPOD a ICOS. „*Pracujeme opravdu ve stmeleném společném týmu a vzájemně si sdělujeme důležité informace a pracujeme na pomoci klientům v ohrožení.*“

Pedagogicko-psychologická poradna

Dotazovaná osoba: Mgr. Jakub Průcha - metodik prevence PPP

Pozice: vedoucí Pedagogicko – psychologické poradny v Českém Krumlově

Adresa pracoviště : Kaplická 19, Český Krumlov 38101

1) *Jaké sociálně patologické jevy jsou pro vaši práci typické? S jakými soc. patologickými jevy se ve své práci setkáváte nejčastěji?*

Informant uvádí mezi nejčastěji řešení problémy vztahové problémy. Zejména uvádí vztahy mezi dětmi, mezi dětmi a učiteli a mezi rodiči a školou. V některých případech informant uvádí řešení problému hraničících se šikanou. Při tomto tématu (šikana) informant zmiňuje zejména neodborné popírání šikany v médiích. Informant dále uvádí, že jiné formy rizikového chování moc neřeší. Ze zjištění vyplývá, že toto neplyne z objednávky škol a za druhé jsou klienti odkazováni na SVP Spirála.

2) *Jaké programy, opatření prevence (primární, sekundární, terciární) realizuje vaše organizace?*

V tomto případě informant uvádí realizaci všech tří typů prevence. Jak informant uvádí, vždy záleží na včasné diagnostice. Zajímavým zjištěním je, cituji: „*Velmi často nás školy osloví s objednávkou všeobecné prevence, ale po důsledném rozboru situací a první návštěvě školy dochází k přeformulování zakázky.*“

3) *V případě že ano, s kým (instituce, organizace, dobrovolníci, společnosti aj.) spolupracujete v této oblasti v našem městě?*

Informant zmiňuje velmi úzkou spolupráci s SVP Spirála a to především z důvodů poskytování návazné péče jak v PPP, tak v SVP. Dále je pak zmíněná dobrá spolupráce se všemi školami (ZŠ, MŠ, SŠ), OSPOD a s většinou NNO.

4) *Jak tuto spolupráci hodnotíte?*

Spolupráce je informantem hodnocená velmi kladně a to z důvodu, cituji: „Protože nám všem jde především o klienta, nabídnout mu komplexní službu, umožnit hladký průchod mezi službami, vyřešit problém a najít východisko“.

Městský úřad – odbor školství, sportu a mládeže

Dotazované osoby: Mgr. Zdeňka Kráková

Pozice: vedoucí odboru - odbor školství, sportu a mládeže

Gabriela Vagnerová – kurátor pro děti a mládež – oddělení sociálně právní ochrany dětí

Adresa pracoviště : Kaplická 439, Český Krumlov 38101

1) *Jaké sociálně patologické jevy jsou pro vaši práci typické? S jakými soc. patologickými jevy se ve své práci setkáváte nejčastěji?*

Cílovou skupinou dle uvedení informanta jsou děti a mládež ve věku od 6-ti do 26 let. Nejčastěji řešeným sociálně patologickým jevem v oddělení sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) je záškoláctví. Dalšími sociálně patologickými jevy, které řeší OSPOD jsou užívání marihuany dětmi a mladistvými od 12 –ti let, užívání pervitinu a jak informant uvádí výskyt heroinu tzv. „vajíček“ – heroinu v obci Větrní. Dále se jedná o užívání alkoholických nápojů u mladistvých a krádeže do 5.000 Kč.

Dále informant uvádí jako závažné problémy řešené v současnosti: impulzivita, agresivita a agresivita na učitele (zde informant uvádí, že se nejedná o momentální problém podpořený zrovna probíhající kauzou v médiích).

2) *Jaké programy, opatření prevence (primární, sekundární, terciární) realizuje vaše organizace?*

V počátku řešení této otázky informant upozorňuje, že OSPOD se nevěnuje programům primární prevence. Odbor se zaměřuje výhradně na sekundární a terciární

prevenci. Dle informanta vychází práce pracovníků oddělení z oznámení ze strany školy, rodičů, městské policie, státní policie či zastupitelstva. Informant uvádí, že po oznámení případu následuje výchovný pohovor a doporučení na odborníky. V další části se práce dělí na dvě části. Jak bylo zmíněno v první části, dochází k doporučení na odborníky, kterými jsou v případě výchovných problémů v Českém Krumlově Středisko výchovné péče Spirála a Psychologicko pedagogická poradna. Dále to jsou dětské psychologičky PhDr. Zdeňka Šírková a Mgr. Petra Valkony. V případě závažnějších psychických poruch odbor spolupracuje s dětskými psychiatry.

V případě řešení drogové problematiky spolupracuje odbor v Českém Krumlově s Centrem pro pomoc dětem a mládeži, konkrétně jedním z jeho projektových pracovišť, kterým je pracoviště Streetwork. Zde dochází k testování klientů a v případě potřeby toto pracoviště vypracovává doporučení k léčbě.

V případě pomoci a podpoře rodin odbor spolupracuje s rodinným centrem „Krumlík“, které je součástí obecně prospěšné společnosti ICOS. V případě závažnějších výchovných poruch je ve spolupráci s rodiči a Střediskem výchovné péče Spirála umožněn – doporučen dobrovolný diagnostický pobyt. Informant dále zmiňuje další možnost, kterou je pořádání případové konference. V tomto případě se jedná o spolupráci s ICOS, o.p.s.

3) V případě že ano, s kým (instituce, organizace, dobrovolníci, společnosti aj.) spolupracujete v této oblasti v našem městě?

Velmi pozitivním zjištěním vycházejícím s rozhovoru s informantem je spolupráce se Střediskem výchovné péče Spirála (SVP Spirála), které je dle sdělení je v řešení problému s dětmi a mládeží jednou z nejvýznamnějších spolupracujících organizací. Dále jsou uváděny tyto neziskové organizace jako ICOS,o.p.s., Český Krumlov – Rodinné centrum Krumlík, CPDM,o.p.s., Český Krumlov – Streetwork. Z lékařského prostředí OSPOD spolupracuje s dětským psychologem a dětským psychiatrem. Pedagogicko psychologická poradna je institucí, se kterou také významně spolupracujeme při řešení mnohých problémů.

4) Jak tuto spolupráci hodnotíte?

Nadmíru pozitivním zjištěním byla spolupráce s organizacemi se stejným či podobným zaměřením činnosti. Informant hodnotí tuto spolupráci takto: „Tuto

spolupráci hodnotíme jako skvělou.“ Při dotazování z jakého důvodu je tato spolupráce takto hodnocená, mi bylo doslovně sděleno: „S výše uvedenými institucemi a organizacemi dochází v potřebné chvíli ke vzornému předávání informací, což je mnohdy pro zdárný výsledek práce nesmírně důležité“.

Městská Policie Český Krumlov

Dotazovaná osoba: Mgr. Pavel Pípal

Pozice: Prevence kriminality

Městská policie v Českém Krumlově

Adresa pracoviště: náměstí Svornosti 1, Český Krumlov 38101

1) Jaké sociálně patologické jevy jsou pro vaši práci typické? S jakými soc. patologickými jevy se ve své práci setkáváte nejčastěji?

Jak vyplývá ze zaměření činnosti Městské policie, uvedl informant tyto sociálně patologické jevy: kriminalita mládeže, především drobná majetková, drogové delikty, totéž v oblasti přestupků. Dále informant uvádí řízení v opilosti, šikana, záškoláctví, kouření, konzumace alkoholu u mladistvých i nezletilých. Informant uvádí, že toto jsou nečastější jevy, se kterými přichází do kontaktu.

2) Jaké programy, opatření prevence (primární, sekundární, terciární) realizuje vaše organizace?

Informant uvádí, že Městská policie se v zásadě věnuje primární a částečně sekundární prevenci. Jak je dále informantem uvedeno, městská policie v oblasti primární prevence provádí ve spolupráci se školami vzdělávací a osvětové programy, pořádají příměstské tábory a další volnočasové aktivity. V oblasti situační prevence provozuje městská policie kamerový systém a provádí hlídkovou činnost. V oblasti sekundární prevence dle zjištění působí Městská policie pouze v případech, když si školy objednájí služby pro kolektiv zasažený šikanou, drogami nebo náznaky sexuální delikvence. Terciární prevenci se městská policie nevěnuje a to z důvodů existence specializovaných organizací.

3) V případě že ano, s kým (instituce, organizace, dobrovolníci, společnosti aj.) spolupracujete v této oblasti v našem městě?

Městská policie dle zjištění spolupracuje s Policií ČR, OSPOD, Domem dětí a mládeže, ČČK, školami od mateřských po střední, armádou ČR, HZS.

4) Jak tuto spolupráci hodnotíte?

V tomto bodu jsem došel k zajímavému zjištění a to, že vždy je velice důležití kdo danou pozici zastává a ne, co je obsahem, či pracovní povinnosti daného pracovníka. Při otázce hodnocení spolupráce informant uvedl: *„Spolupráce vždycky stojí na konkrétních lidech, takže se situace během let měnila podle toho, kdo, na jaké funkci byl, myslím, že stejně jako jinde, i v Krumlově se našli lidé, kteří spíše dělali problémy. Vedle nich je tu dost lidí, kteří problémy překonali a je za nimi vidět kus práce, takže jsem spokojený“.*

ICOS,o.p.s., Český Krumlov – Informační centrum občanského sektoru

Dotazovaná osoba: Mgr. Ingrid Jílková

Pozice: výkonná ředitelka sociálních služeb ICOS - obecně prospěšné společnost

Adresa pracoviště : 5. května 251, Plešivec, Český Krumlov 38101

1) Jaké sociálně patologické jevy jsou pro vaši práci typické? S jakými soc. patologickými jevy se ve své práci setkáváte nejčastěji?

Typickými sociálně patologickými jevy, se kterými se tato organizace setkává jsou vzhledem k typu poskytovaných služeb tyto: protiprávní jednání, kriminalita, zanedbávání dětí, domácí násilí, užívání návykových látek, a předluženost .

2) Jaké programy, opatření prevence (primární, sekundární, terciární) realizuje vaše organizace?

Informant uvádí, že se v oblasti prevence organizace dotýká jak primární, sekundární, tak i terciární prevence. Organizace je poskytovatelem těchto služeb a programů: Bezplatná právní poradna, Podpora rodin a dětí v ohrožení, Dobrovolnické centrum a realizace probačního /preventivního programu pro mladistvé.

3) V případě že ano, s kým (instituce, organizace, dobrovolníci, společnosti aj.) spolupracujete v této oblasti v našem městě?

ICOS dle zjištění úzce spolupracuje především s OSPOD, PPP, SVP, PMS ČR, CPDM, Azylovým domem pro matky s dětmi, Úřadem práce, Kocero, školami, psychologem.

4) Jak tuto spolupráci hodnotíte?

Spolupráce byla informantem hodnocena jako velmi pozitivní, přispívající k podpoře klientů. Informant dále uvádí jako nutné a do budoucna velmi potřebné pomoc rodinám více koordinovat a zaměřit se na užší spolupráci a předávání informací mezi organizacemi navzájem.

Kocero, o.p.s. – Komunitní centrum Rovnost

Dotazovaná osoba: Ing. Dagmar Turnhöferová

Pozice: ředitelka obecně prospěšné společnosti KOCERO - Komunitní Centrum Rovnost

Adresa pracoviště : Horní Brána 425, Český Krumlov 38101

1) Jaké sociálně patologické jevy jsou pro vaši práci typické? S jakými soc. patologickými jevy se ve své práci setkáváte nejčastěji?

V tomto případě informant rozdělil sociálně patologické jevy, se kterými se nejčastěji setkává do dvou kategorií:

1) Děti a mládež (služba NZDM) od 6-ti do 26- ti let. Informant uvedl, že u dětí a mládeži se nejčastěji setkává se šikanou a to šikana dětí a šikana učitelů ze strany některých žáků. Dále informant uvedl záškoláctví, vandalismus, drobné krádeže, ohrožení mravnosti, intolerance apod. Za závažné zjištění považují závislost na facebooku. Dotazovaná uvedla, že neexistuje u dětí ani rodičů povědomí o zákonem stanoveném limitu možnosti zakládat si na facebooku vlastní účet.

2) Dospělí (terénní práce) - zde informant uvádí mezi hlavní sociálně patologické jevy závislosti na alkoholu, drogách a herních automatech. Dále uvádí prostituci a rasismus.

2) Jaké programy, opatření prevence (primární, sekundární, terciární) realizuje vaše organizace?

V oblasti primární prevence poskytuje Kocero hlavně v zajištění pozitivního a smysluplného trávení volného času v podnětném prostředí - nabídka pravidelných

zájmových volnočasových aktivit. Realizace výchovně vzdělávacích aktivit, kterými posilují znalosti a sebevědomí členů cílové skupiny. V oblasti sekundární prevence informant uvádí spolupráci s jinými organizacemi.

3) V případě že ano, s kým (instituce, organizace, dobrovolníci, společnosti aj.) spolupracujete v této oblasti v našem městě?

Ze zjištění vyplývá spolupráce s těmito organizacemi - OSPOD, Policie ČR, základní školy, Pedagogicko-psychologická poradna, SVP Spirála, OSVZ MěÚ Č. Krumlov, dětský psycholog, ICOS, Dětský domov Horní Planá.

4) Jak tuto spolupráci hodnotíte?

Informant hodnotí spolupráci s výše uvedenými organizacemi je přínosem pro řešení problémů osob z cílové skupiny. Dále uvádí, že mají dobré zkušenosti při spolupráci se všemi uvedenými organizacemi a institucemi.

Centrum pro pomoc dětem a mládeži, o.p.s.

- projektové pracoviště Streetwork

Dotazovaná osoba: Mgr. Daniel Jambrikovič

Pozice: vedoucí projektového pracoviště Streetwork a projektu Viktorie, které je součástí Centra pro pomoc dětem a mládeži, o.p.s., Český Krumlov

Adresa pracoviště : T.G. Masaryka 114, Český Krumlov 38101

1) Jaké sociálně patologické jevy jsou pro vaši práci typické? S jakými soc. patologickými jevy se ve své práci setkáváte nejčastěji?

Práce tohoto pracoviště se skládá ze dvou základních částí. První pracoviště nese název Streetwork a pracovníci řeší nejčastěji problematiku spojenou s užíváním návykových látek. Ze sociálně patologických jevů se na tomto pracovišti nejčastěji vyskytuje rizikové chování, užívání návykových látek a sociální problémy s tímto spojené. Jak dále informant uvádí, klientelu tvoří pravidelní nebo příležitostní uživatelé návykových látek a jejich partneři, rodiče nebo další členové rodiny. Druhý terénní program s názvem Viktorie je zaměřen na problematiku poskytování sexuálních služeb za úplatu. Zde se pracovníci setkávají také s rizikovým chováním v této oblasti - především nedodržováním bezpečného chování a základních preventivních opatření.

2) *Jaké programy, opatření prevence (primární, sekundární, terciární) realizuje vaše organizace?*

V tomto případě informant uvádí dva základní programy s různými časovými horizonty:

a) s dlouhodobými cíli, jako je zvyšování povědomí a informovanosti například v oblasti bezpečného užívání návykových látek a celkového zvyšování povědomí o tom co rizikové užívání například. Zde pracují s modely chování, které by měly snižovat negativní dlouhodobé dopady především nelegálních návykových látek. V oblasti placeného sexu, je to pak především prevence zaměřená na používání prezervativu a bezpečný sex,

b) s krátkodobými cíli - řeší se konkrétní případy většinou spojené s další problematikou. Jde například o individuální poradenství zaměřené na konkrétní problém nebo sociální práci. Velmi časté jsou intervence ve směru zdravotní problematiky u konkrétních uživatelů. Jedná se tedy o práci s konkrétními klienty.

3) *V případě že ano, s kým (instituce, organizace, dobrovolníci, společnosti aj.) spolupracujete v této oblasti v našem městě?*

V oblasti léčby a další odborné pomoci uvádí informant úspěšnou spolupráci především s Psychiatrickou léčebnou Červený Dvůr, a dalšími odbornými zařízeními na území města Český Krumlov – Bezplatnou právní poradnou poradnou ICOS, FOKUS-Centrem pro lidi s duševním onemocněním, místně příslušnými městskými úřady a Úřadem práce. Především OSPOD Český Krumlov a Kaplice. Pracoviště dlouhodobě spolupracuje v oblasti ambulantní léčby s psychiatry. Informant dále uvedl zajímavý postřeh ohledně administrace služeb. Cituji: *„Administrativa spojená se získáváním finančních prostředků z veřejných zdrojů je rok od roku složitější a náročnější. Momentálně se musí vše ohledně dotací, grantů a vyúčtování vypracovat jak v elektronické, tak i v papírové podobě, což zbytečně zatěžuje naše pracovníky“.*

4) *Jak tuto spolupráci hodnotíte?*

Spolupráce s výše uvedenými organizacemi a institucemi je z pohledu informanta určitě prospěšná a navíc zcela nezbytná při řešení různých problémů.

Centrum pro pomoc dětem a mládeži, o.p.s.

- projektové pracoviště Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bouda (NZDM Bouda)

Dotazovaná osoba: Mgr. Jiří Muk,

Pozice: pracovník v sociálních službách a programový a organizační pracovník NZDM Bouda které je součástí Centra pro pomoc dětem a mládeži, o.p.s., Český Krumlov

Adresa pracoviště : T.G. Masaryka 114, Český Krumlov 38101

1) Jaké sociálně patologické jevy jsou pro vaši práci typické? S jakými soc. patologickými jevy se ve své práci setkáváte nejčastěji?

Typické sociálně patologické jevy, se kterými se pracovníci tohoto zařízení setkávají, jsou drogové závislosti (nejčastěji tabák a marihuana). Informant dále uvádí zkušenost s prvky násilí a šikanování (nejčastěji mezi staršími a mladšími klienty), dále s delikventními prvky jednání jako jsou např. drobné krádeže apod. Mezi trochu opomíjený jev, který v zařízení zaznamenávají, patří také příležitostný konfabulismus.

2) Jaké programy, opatření prevence (primární, sekundární, terciární) realizuje vaše organizace?

Dle zjištění se v tomto zařízení věnují hlavně oblasti primární a sekundární prevence, kterou realizují prostřednictvím těchto aktivit - výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a sociálně terapeutické činnosti. Do těchto aktivit primární a sekundární prevence patří konkrétní níže uvedené činnosti:

1) Kontaktní práce – jedná se o specifický druh kontaktu s uživatelem služeb, který má za cíl vytvořit dostatečnou vzájemnou důvěru a podmínky potřebné pro rozvíjení kontaktu a poskytování dalších služeb. Jak uvedl informant kontaktní práce má nejčastěji podobu rozhovoru v NZDM Bouda nebo v terénu.

2) Situační intervence – pracovník při nich vstupuje do interakcí, které nastávají mezi uživateli služby, přináší podněty, reflektuje situaci a používá další techniky, které vytváří či zvýrazní výchovný efekt situace.

3) Informační servis – poskytování specifických informací pracovníkem uživateli, nejlépe v samostatné místnosti.

4) Poradenství - odehrává se formou rozhovoru s uživatelem. Vzhledem k zachování bezpečí prostoru je poskytováno pokud možno v samostatné místnosti.

5) Krizová intervence / Pomoc v krizi - řešení krizové situace vzniklé v životě uživatele. Vzhledem k zachování bezpečí prostoru je poskytována zásadně v samostatné místnosti. Jde o diagnosticko-terapeutický přístup přispívající ke zvládnutí psychické krize. Dle informanta může jít o pozorování chování uživatele s důrazem na posouzení aktuálního psychického stavu, rozhovor směřovaný k základní orientaci v příčinách krizového stavu, cílenou intervenci zaměřenou na zvládnutí potíží. Jak uvedl informant, intervence obsahuje také návrh opatření.

6) Kontakt s institucemi ve prospěch uživatele – jedná se o intervence realizované pracovníkem (ústně, telefonicky, písemně) u institucí, které ovlivňují uživatelův život

7) Případová práce - dlouhodobá individuální práce. Případová práce se děje plánovaně, při zachování tohoto postupu: společné vydefinování smlouvy, vytvoření individuálního plánu a stanovení podmínek smlouvy, vedení dokumentace, s kterou je uživatel obeznámen.

8) Práce s blízkými osobami – poradenství, informační servis poskytované blízkým osobám uživatele (rodiče, přátelé, kamarádi, ...), realizované pouze se souhlasem uživatele.

9) Terénní sociální služba - spočívá v pravidelných systematických návštěvách předem vytipovaných lokalit města Český Krumlov. Terénní sociální pracovník v těchto lokalitách vyhledává děti a mladistvé, kteří se nacházejí v dané oblasti bez konkrétní náplně činnosti. Informant uvedl, že terénní pracovník je vybaven identifikační visačkou, ze které mohou mladiství i případně rodiče vyčíst jakou organizaci tento pracovník zastupuje a v čem je náplň jeho činnosti v terénu.

3) V případě že ano, s kým (instituce, organizace, dobrovolníci, společnosti aj.) spolupracujete v této oblasti v našem městě?

Konkrétní spolupráce je realizovaná s následujícími organizacemi a institucemi: město Český Krumlov a obec Větrník, dále Streetwork (další pracoviště CPDM, o.p.s.), SVP Spirála, Fokus, OSPOD, organizací ICOS, Kocero, Radambuk – Rada dětí a mládeže, Asociace pro podporu rozvoje Informačních center pro mládež v ČR.

4) Jak tuto spolupráci hodnotíte?

Informant hodnotí spolupráci velmi pozitivně a přínosně pro všechny zúčastněné strany. Věří, že stávající kooperace dílčích organizací přináší našim (v podstatě společným) klientům lepší pomoc s řešením jejich problémů a nepříznivých situací.

Informant dále dodává zajímavý postřeh ohledně vzdělání pracovníků v sociálních službách. Na svém příkladu uvedl zajímavý fakt. Při nástupu do zaměstnání prokázal své vysokoškolské vzdělání jako pedagog volného času a s údivem zjistil, že na danou pozici může po pěti letech studia nastoupit, až po absolvování půlročního kurzu. Naštěstí mu zaměstnavatelem bylo umožněno kurz absolvovat při zaměstnání.

5.1 Závěr druhé etapy

Domluvené schůzky a probíhající výzkum proběhl vždy v přátelské atmosféře. Výzkum byl pro mě velice zajímavý a podnětný. Díky této zkušenosti se mi rozšířilo povědomí o službách poskytovaných různými organizacemi a institucemi v našem městě a uvědomil jsem si náročnost poslání, které pracovníci těchto organizací mají. Díky tomuto výzkumu věřím, že se podařilo zmapovat výskyt sociálně patologických jevů v našem městě a programy prevence, které jsou zde realizované. Dalším důležitým cílem bylo zmapovat spolupráci organizací a institucí podílejících se na programech prevence.

6 DISKUSE

Po realizaci výzkumného šetření jsem získal validní data vypovídajících o situaci v oblasti prevence sociálně patologických jevů v Českém Krumlově. Prostřednictvím výzkumných otázek jsem zmapoval jaké organizace či instituce realizují v Českém Krumlově programy prevence, jaké jsou nejčastěji se vyskytující sociálně patologické jevy a jak je součinnost a spolupráce organizací a institucí při poskytování programů prevence.

První výzkumná otázka byla, *jaké organizace se v regionu věnují programům prevence*. Z výzkumu plyne, že v Českém Krumlově je celkem devět organizací zabývajících se preventivními programy jak v oblasti primární, sekundární, tak i terciární prevence. Tyto organizace se vzájemně doplňují a spolupracují. Jsou to tyto organizace a instituce: Policie ČR, Probační a mediační služba, Středisko výchovné péče Spirála, Pedagogicko psychologická poradna, Městská policie, Městský úřad – (OSPOD), Centrum pro pomoc dětem a mládeži, o.p.s., ICOS, o.p.s., a Komunitní centrum rovnost, o.p.s..

V případě primární prevence uvedli účastníci výzkumu několik projektů, které jsou zaměřeny na různé skupiny obyvatel (děti, mládež, senioři aj.) s cílem seznámit veřejnost s existencí určité problematiky (program Policie ČR pro seniory apod.) a existencí programů prevence reagujících na tuto problematiku. Dalšími uvedenými aktivitami zjištěnými v průběhu výzkumu podporující primární prevenci jsou různé volnočasové aktivity, např.: „Den plný prevence“ (realizátor Městská policie), Výtvarné projekty, prázdninové aktivity apod. (realizuje NZDM Bouda, Kocero, ICOS) a zájmové aktivity, dětské prázdninové pobytové tábory (CPDM- pracoviště NZDM Bouda a ICM), příměstské tábory (SVP Spirála, ICOS), ad.

Oblast sekundární prevence je v Českém Krumlově zastoupena většinou prostřednictvím poradenství, krizové intervence, poradenství v krizi a dále pak dalšími formami na základě cílených požadavků jednotlivých škol a institucí u vybraných poskytovatelů.

V oblasti terciární prevence v Českém Krumlově existuje a působí několik poskytovatelů. V první řadě se jedná o SVP Spirála, kde probíhá terciární prevence v

práci s dětmi po návratu z ústavních zařízení. Dalším poskytovatelem terciární prevence je Kocero - práce s dospělými prostřednictvím terénní práce. Dále je třeba zmínit Probační a mediační službu, která se také intenzivně věnuje terciární prevenci v případě propuštěných vězňů apod.

Další výzkumnou otázkou byl výskyt nejčastějších sociálně patologických jevů v Českém Krumlově. Pro přehlednost byla z provedeného výzkumu vybrána pětice sociálně patologických jevů, které se ve výzkumu objevily nejčastěji. Údaje o těchto sociálně patologických jevech jsou řazeny postupně od nejvíce se vyskytujících až po méně frekventované.

Z odpovědi účastníků výzkumu můžeme tedy mezi nejčastější se vyskytující sociálně patologické jevy, či rizikové chování v Českém Krumlově uvést na prvním místě **záškoláctví a vandalismus**, které jsou v Českém Krumlově zastoupené stejnou měrou. **Závislost na návykových látkách** je dalším negativním jevem, který je zastoupen téměř u všech dotazovaných organizací. Mezi poslední dva projevy sociálně patologických jevů, které se relativně v hojně míře vyskytují na Českokrumlovsku, patří **majetková trestná činnost a agresivita**. Tyto jsou u informantů zastoupeny v přibližně stejné míře. Další a poslední otázkou je otázka součinnosti organizací a institucí při poskytování preventivních programů.

V Českém Krumlově existuje od roku 2006 snaha propojit tyto služby a poskytovatele v rámci „komunitního plánu sociálních a souvisejících služeb“, což se víceméně daří. Všichni dotazovaní, resp. jejich instituce a organizace, jsou aktivní v procesu tvorby a naplňování tohoto plánu. Cílem existence komunitního plánu je provázat poskytovatele sociálních a souvisejících služeb na území města Český Krumlov a rozvíjet a koordinovat činnost těchto subjektů. Organizační struktura komunitního plánu sociálních služeb v Českém Krumlově je následující:

- 1) Rada a Zastupitelstvo města
- 2) Řídící skupina
- 3) Skupina pro seniory a zdravotně postižené
- 4) Pracovní skupina pro děti mládež a rodiny
- 5) Pracovní skupina pro osoby v krizi

Po vyhodnocení dat z výzkumu jsem došel ke zjištění, že organizace a instituce si vzájemnou spolupráci na lokální úrovni pochvalují a že nenarážejí v této rovině na významnější překážky. Komunikace na lokální úrovni mezi jednotlivými subjekty dle zjištění probíhá příkladně, což je pozitivní zjištění. Problémem v této práci jsou často mnohdy neefektivně využívané finanční prostředky. Problém, který si zaslouží zvláštní pozornost, je nadměrná administrativa, obzvlášť v rámci dotačních výzev a následných vyúčtování jednotlivých projektů. Vymezení kompetencí sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách je dlouhodobým problémem, který v současnosti není řádně ukotven. Dalším problémem je vzdělání pracovníků, kdy v některých případech rozhoduje vůle vedoucího či ředitele co je a není dostatečné vzdělání pro práci v tomto oboru. Tuto problematiku však není možné řešit na lokální úrovni.

Získané údaje poukazují na funkční systém vytvořený v porevolučním období, které úspěšně nastartoval bývalý starosta pan Jan Vondrouš, který svým vizionářstvím otevřel cestu k současnému stavu. Nedostatek finančních prostředků je dlouhodobým problémem obzvlášť u NNO, které většinou získávají prostředky maximálně na jeden rok, což je v dlouhodobějším horizontu velice omezující.

I přes chvályhodnou snahu a ochotu pomáhat, se dozajista nepodaří sociálně patologické jevy ze společenství našeho města vytěsnit, a to z důvodu, že jsou součástí vývoje každé společnosti a do určité míry jsou dokonce prospěšné.

7 ZÁVĚR

V této bakalářské práci byla provedená deskripce lokality města Český Krumlov. V průběhu výzkumu byla provedena analýza mapující výskyt sociálně patologických jevů a poskytovaný systém prevence. Tento výzkum byl prováděn metodou kvalitativního přístupu a technikou polostrukturovaného rozhovoru. V průběhu výzkumu bylo zjištěno, které instituce a organizace poskytují programy prevence v Českém Krumlově a v jakém rozsahu. Z dostupných zdrojů se dá usoudit, že poskytovaný systém prevence v Českém Krumlově je na velmi dobré úrovni. Samotní informanti zhodnotili poskytované programy a spolupráci mezi jednotlivými subjekty jako velice kvantitní. V průběhu výzkumu bylo objeveno několik nedostatků. Konkrétně ve dvou rovinách je, dle zjištění, co napravit. V první řadě se jedná o vzdělání, konkrétně o vzdělávání pracovníků ve službách zabývajících se prevencí a následně o systém financování ze státních a evropských zdrojů.

Nutnost vysokoškolského vzdělání a částečná dehonestace vyššího odborného školství v sociální oblasti je příkladem, který v mnohém poukazuje na stav našeho školství. Smutným faktem je, že i za předpokladu, že pracovník vystuduje jeden z mnoha dnes nabízených vysokoškolských oborů, není zárukou, že dané místo získá a to z důvodu nejasnosti naplnění litery zákona. Jak už bylo zmíněno v diskusi, není zcela jasně zákonem stanoveno, jaká konkrétní odbornost na danou pracovní pozici v sociální oblasti je potřeba. Příkladem může být uvedení uplatnění studenta na vysoké škole, kde se následně ze zákona dozví, že je to zpochybnitelné a ve finále záleží na vedení, jak se na stávající definici vystudovaného oboru podívá a rozhodne. Ukotvení v zákoně by dozajista pomohlo mnohému a mnohým uchopit svou profesi profesionálněji. Nejistota pramenící z neustálého „doplňování“ vzdělání působí na pracovníky negativně a odráží se i v jejich práci. Z tohoto důvodu považuji za potřebné vytvoření systému doporučení, který by reflektoval konkrétní požadavky na určité druhy pracovních pozic v sociální oblasti a jasně by vymezoval působnost a kompetence pracovníka. Dalším důležitým zjištěním je financování sociálních a souvisejících služeb – dotace, příspěvky, granty. V první řadě většina poskytovatelů sociálních služeb vidí problém v každoročním opakování se žádostí a vyčerpávajícím

koloběhu administrativních požadavků ze strany poskytovatelů, především státních orgánů a krajské samosprávy. Bez množnosti zajištění financování v střednědobém horizontu se zásadně omezuje možnost plánování služeb či rozvoje dané služby.

Mnohdy se stává, že moderní výpočetní technika, která by měla pomoci snížit administrativu nestačí, a vše se musí ještě „pro jistotu“ jednou poslat v papírové podobě. Dalším nešvarem je systém hodnocení. Velice by prospělo zprůhlednit způsob přidělování dotací a zamezit tím zcela nevysvětlitelným situacím, kdy dvě podobné společnosti získají diametrálně odlišnou finanční podporu bez jakéhokoli vysvětlení. Díky tomuto výzkumu jsem si měl možnost uvědomit, jaká je situace na poli prevence v našem městě a zjistit, že v mnoha ohledech týkajících se preventivních programů by mohl jít Český Krumlov příkladem.

Toto jsou výsledky výzkumu, které se podařilo v průběhu ledna a února 2016 shromáždit za účelem vypracování bakalářské práce. Věřím, že se podařilo naplnit cíl výzkumu, kterým bylo zmapovat a zjistit, na jaké úrovni a v jakých podmínkách je realizovaná prevence v Českém Krumlově a jaké sociálně patologické jevy se v této lokalitě vyskytují.

8 POUŽITÉ ZDROJE

- 1) BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-08-9.
- 2) BUSKOTTE, Andrea, VANÍČKOVÁ HORNÍKOVÁ, Lucie (ed.). *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1786-6.
- 3) FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2009. ISBN 978-80-249-1176-2.
- 4) GÖHLERT, Fr a Frank KÜHN. *Od návyku k závislosti: toxikomanie : drogy: účinky a terapie*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 2001. Pro zdraví. ISBN 80-7202-950-9.
- 5) HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2001. Pro rodiče. ISBN 80-247-0135-9.
- 6) HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- 7) HEJDA, Jan a Rostislav DUBEN. *Veřejně prospěšné organizace a jejich postavení v systému prevence a ochrany proti drogovým závislostem*. Praha: Vltavín, 2002. ISBN 80-86587-02-9.
- 8) HRČKA, Michal. *Sociální deviace*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Základy sociologie. ISBN 80-85850-68-0.
- 9) ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. Vyd. 1. Praha: ISV, 1999. Drogy. ISBN 80-85866-50-1.
- 10) JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.
- 11) KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6.
- 12) KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 6. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-102-2.
- 13) KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X.
- 14) KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. *Vzpoura deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. ISBN 80-7262-410-5.
- 15) MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. Vyd. 8. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0852-5.
- 16) MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

- 17) MILFAIT, René. *Komerční sexualizované násilí na dětech*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-320-8.
- 18) MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- 19) MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace: (přehled sociologických teorií)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0279-2.
- 20) NEŠPOR, Karel. *Kouření, pití, drogy*. Vydání první. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-023-5.
- 21) NEŠPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-515-6.
- 22) NOVOTNÁ, Marie a Marta KREMLIČKOVÁ. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele: (setkání speciálněpedagogická, sociálněpedagogická a pedagogickodiagnostická)*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85937-60-3.
- 23) NOVOTNÝ, Petr. *Epidemie delikvence*. Vyd. 1. Liberec: Dialog, 2006. ISBN 80-86761-45-2.
- 24) PETRUSEK a kol. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
- 25) STRAUSS, Anselm L a Juliet M CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.
- 26) ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2624-3.
- 27) URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Sociální deviace*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1.
- 28) VÁGNEROVÁ, Marie, Jaroslav ŠTURMA a Petr KLÍMA. *Patopsychologie dítěte pro speciální pedagogii*. 2. přeprac. vyd., v SPN 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.
- 29) VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4.

8.1 On-line zdroje:

www.msmt.cz

www.mpsv.cz

www.policie.cz

www.mpskrumlov.cz

www.ckrumlov.cz

www.pmscr.cz

www.ospod.cz

www.latran.cz

www.kocero.cz

www.kackokyjov.cz

www.cpdm.cz

www.wikipedie.cz

www.adiktologie.cz

www.drogyinfo.cz